

Inburgering een stap vooruit!

Innovatietraject wijkgerichte inburgering
gemeente Leeuwarden

Plan van aanpak

12 december 2008

Inhoudsopgave

Inleiding		3
Hoofdstuk 1	Context	4
1.1	Deltaplan Inburgering	4
1.2	Inburgering in Leeuwarden	5
1.3	Integraal integratiebeleid	7
1.4	Duizend en één kracht	9
1.5	Lokale inburgeringsagenda	10
1.6	Wijkactieplan Heechterp Schieringen	10
1.7	Ervaringen met wijkgerichte inburgering	12
Hoofdstuk 2	Doelstellingen lokaal innovatietraject	13
2.1	Doelstelling en ambitie	13
2.2	Onderzoeksvragen	15
2.3	Keuze van de wijk	16
Hoofdstuk 3	Opzet van het lokale innovatietraject	17
3.1	Werkwijze en activiteitenplan	17
	• Onderzoek	17
	• Werving	18
	• Actieprogramma participatie	20
	• Communicatie	23
3.2	Organisatie	24
3.3	Concrete producten	25
Hoofdstuk 4	Tijds- en financiële planning	26
4.1	Tijdsplanning	26
4.2	Begroting	26
Hoofdstuk 5	Monitoring en verantwoording	29
Bijlage 1	Lokale inburgeringsagenda	30
Bijlage 2	Wijkactieplan Heechterp-Schieringen	33
Bijlage 3	Pressurecooker wijkgerichte inburgering	37

Inleiding

Leeuwarden was blij verrast toen we te horen kregen dat we waren ingeloot voor het innovatietraject wijkgerichte inburgering. Blij omdat we genoeg plannen hebben in deze richting en verrast dat we ingeloot waren omdat er zoveel gegadigden waren. Al bij het opstellen van het wijkactieplan Heechterp Schieringen is een verbinding gemaakt tussen de activiteiten in de wijk en inburgering. Dit innovatietraject biedt Leeuwarden de kans om mooie plannen verder uit te werken en in dit traject gezamenlijk met VROM en andere gemeenten op te trekken.

In dit plan van aanpak doen wij uit de doeken wat we willen doen, met wie en wanneer en vooral waarom. In Leeuwarden zit veel dynamiek rondom dit thema zowel stedelijk als op wijkniveau bij zowel de gemeente als bij onze uitvoeringpartners. Dit bleek eens te meer toen we een start maakten met formuleren van dit plan en we weer aan het “pressurecooken” zijn gegaan.

Leeuwarden wil met het innovatietraject wijkgerichte inburgering daadwerkelijk gaan innoveren. Innovatie omdat we het samen met de doelgroep gaan doen, dat we de gemeente ook fysiek naar de wijk gaan brengen op het gebied van de inburgering, dat we de duale trajecten werk/participatie richting de wijk brengen, dat we willen schakelen via voortrajecten naar inburgeringstrajecten, dat we eerst een aantal zaken goed willen uitzoeken voordat we nieuwe participatie(inburgerings)trajecten gaan ontwikkelen en dat we willen experimenteren met veel serendipiteit.

Dit plan van aanpak is in samenwerking tussen de wijkmanager, de senior beleidsmedewerker gebiedsgericht werken/projectleider participatiebudget en de senior beleidsmedewerker inburgering en integratie geschreven. Er is in de afstemming met zowel interne als externe partijen gesproken waardoor gesteld kan worden dat het breed gedragen wordt. In hoofdstuk 1 geven we een schets van de Leeuwarder situatie en daarbinnen specifiek wat betreft onze prachtwijk. Ook leggen wij de verbinding tussen landelijke ontwikkelingen en dat wat in Leeuwarden speelt. In hoofdstuk 2 geven we aan wat we willen bereiken en welke keuzes we hierbij maken. Vervolgens beschrijven we in hoofdstuk 3 wat we willen gaan doen om de doelstelling te bereiken. Uiteraard maken we dit stuk compleet met een begroting in hoofdstuk 4 en in hoofdstuk 5 beschrijven we hoe we alles gaan monitoren.

Hoofdstuk 1 Context

1.1 Deltaplan Inburgering

Door minister Vogelaar is in het najaar van 2007 het Deltaplan Inburgering geformuleerd als een soort reparatie en antwoord op de knelpunten van de Wet Inburgering die op 1 januari 2007 van kracht is geworden. Waar in de Wet Inburgering de nadruk erg ligt op het behalen van het inburgeringsexamen, ligt binnen het Deltaplan Inburgering de nadruk op participatie. Aanvankelijk werd gedacht dat inburgering de eerste stap richting integratie is, maar binnen het Deltaplan Inburgering wordt gepleit voor zoveel mogelijk inburgering en participatie te verbinden als een gelijktijdig en niet volgtijdelijk proces. Door te participeren tijdens het inburgeringstraject burgert men beter in en is de participatie al begonnen. Alhoewel de inburgeringstrajecten in Leeuwarden al nagenoeg allemaal dual zijn ingericht (dus met praktijkcomponenten) is nog een kwaliteitsslag te maken wat betreft de mogelijkheden voor inburgeraars om duurzaam te participeren in de Leeuwarder samenleving. Naast de huidige inburgeringsstructuur zal een parallelle integratie/participatiestructuur gelegd moeten worden waardoor het voor inburgeraars echt mogelijk wordt om duurzaam te participeren binnen activiteiten, projecten, organisaties in de wijk.

Niet alle allochtonen zijn verplicht om in te burgeren. Sommige inburgeraars vallen niet onder de wet (criteria, vrijstellingen) en sommige mensen worden als inburgeringsbehoefstig aangemerkt (in bezit Nederlands paspoort) en zijn dus niet verplicht om een inburgeringsexamen te doen. Zelfs de inburgeringsplichtigen hoeven volgens de huidige richtlijnen vanuit de Wet Inburgering een aanbod niet te accepteren. Men mag de weg naar het examen zelf regelen; de vraag is of dit ook door iedereen zal worden gedaan als het aanbod wordt geweigerd. Inmiddels zijn er plannen om het accepteren van het aanbod door inburgeringsplichtigen toch verplicht te maken. Om te voorkomen dat deze mensen vanwege een niet dekkende wet aan de zijlijn van onze samenleving blijven staan, is het belangrijk dit te onderkennen en binnen het Deltaplan Inburgering en in een flankerend integratiebeleid oplossingen te vinden.

De belangrijkste doelstellingen van het Deltaplan Inburgering zijn:

- Aanscherping visie op inburgering: Het denken over inburgering is in de afgelopen jaren gericht geweest op inburgering als voorwaarde om mee te kunnen doen in de samenleving. Inburgering en participatie zijn echter onlosmakelijk met elkaar verbonden: inburgering bevordert de participatie en een inburgeringsprogramma heeft een grotere kans van slagen als de inburgeraar tegelijkertijd participeert. Het realiseren van het beoogde einddoel participatie houdt niet op bij het behalen van het (verplichte) inburgeringsexamen.
- In de eerste helft van deze kabinetsperiode ligt het accent op verbetering van de kwaliteit en het behalen van duurzaam rendement van de inburgering. Op het moment dat de kwaliteitsverbetering vruchten gaat afwerpen, zal ook gewerkt worden aan het vergroten van het aantal mensen dat met hun inburgeringsprogramma start (uitbreiding capaciteit).
- Het kabinet zet in op een kwaliteitsimpuls op drie onderdelen:
  - Meer maatwerk: inburgeringsprogramma's passen beter bij de individuele inburgeraar.
  - Versterking van de verbinding tussen inburgering en participatie: 80% van de programma's dual in 2011.
  - Verbetering van de competenties van de uitvoerders van inburgeringsprogramma's.
- Ten behoeve van de uitvoering zet het kabinet vereenvoudiging van de regelgeving in gang.

Naast de verbetering van de samenwerking in de participatieketen voor inburgeraars die op zoek zijn naar een arbeidsplaats, is er een grote groep potentiële inburgeraars voor wie de stap richting arbeidsmarkt nog te ver weg is. Deze groepen zijn gebaat bij een wijkgerichte aanpak. Het gaat daarbij voornamelijk om vrouwen die vaak al een groot aantal jaren in Nederland wonen, maar die - mede vanwege andere opvattingen over rolverdeling tussen man en vrouw - een zeer beperkte actieradius hebben. Ze komen hun huis niet of nauwelijks zelfstandig uit behalve voor het naar school brengen van hun kinderen, het doen van boodschappen of voor een bezoek aan de huisarts. In een wijkgerichte aanpak moeten samenwerkingspartners gezocht worden zoals de basisschool, een buurthuis, een vrouwenontmoetingscentrum of de woningbouwcorporatie. Op deze wijze zal inburgering kunnen worden gekoppeld aan daadwerkelijke participatie.

Inburgering is één van de instrumenten die kunnen worden ingezet om wijkbewoners in een achterstandspositie te helpen. Niet als eendimensionaal instrument maar - vanwege de complexe problematiek van bewoners - veelal als instrument te koppelen aan andere investeringen. Het Deltaplan sluit aan op de geïntegreerde aanpak in de wijken die gericht zijn op praktische oplossingen. Daarbij valt te denken aan de Brede School, het creëren van werkgelegenheid, bevorderen van ondernemerschap, vrijwilligerswerk en samenwerking met Centra voor Jeugd en Gezin.

1.2 Inburgering in Leeuwarden: Van kadernota tot uitvoering

Eind 2006 is door de Leeuwarder raad de kadernota inburgering en integratie vastgesteld. In deze kadernota zijn door de raad de volgende uitgangspunten geformuleerd voor de uitvoering van de Wet Inburgering:

- Integratie is een wederzijds proces: allochtonen moeten bereid zijn zich actief in te zetten (eigen verantwoordelijkheid) en tegelijkertijd moet de Leeuwarder samenleving allochtonen de kans geven om volwaardig te participeren;
- De gemeente heeft een verantwoordelijkheid voor een succesvolle inburgering en participatie van allochtonen;
- Daarom zal de gemeente extra sterk inzetten op het faciliteren van inburgeringsplichtigen die in een achterstandssituatie verkeren;
- De gemeente zal een trajectaanbod doen aan zowel de in de wet genoemde prioritaire inburgeringsplichtigen als aan inburgeringsbehoefigen;
- Degenen die een trajectaanbod krijgen zullen gehandhaafd worden, waarbij met name het niet voldoen aan de oproep voor het inburgeringsonderzoek als een relatief ernstige overtreding wordt gezien;
- Integratie is meer dan een voorbereiding op het inburgeringsexamen. Bij integratie gaat het uiteindelijk om volwaardige economische, sociale en culturele participatie;
- Voor het ondersteunen van het *integratieproces met name op wijkniveau* wordt incidenteel voor het jaar 2007 een budget beschikbaar gesteld;
- Voor de financiering van de inburgeringstrajecten zijn de rijksmiddelen beschikbaar waarbij waar mogelijk wel verbindingen worden gemaakt met WWB-middelen en WEB-middelen.

In de kadernota zijn de volgende ambities geformuleerd:

Inburgeringsbehoefigen	Ambitie 2007 t/m 2009	Inburgeringsplichtigen	Ambitie 2007 t/m 2009
Uitkeringsgerechtigden		Uitkeringsgerechtigden	
arbeidsplichtig	120	arbeidsplichtig zittend bestand	300
niet arbeidsplichtig	90	arbeidsplichtige asielmigranten	30
		niet arbeidsplichtig zittend bestand	45
Opvoeders	90	niet arbeidsplichtige asielmigranten	30
		Opvoeders	45
TOTALEN	300		450

In het voorjaar 2007 heeft de aanbesteding voor de inburgering in Leeuwarden plaatsgevonden. Het resultaat is dat binnen drie percelen 75 trajecten (examenprofiel werk) voor deelnemers met gemiddeld tot hoog beginniveau, 300 trajecten (examenprofiel werk) voor deelnemers met laag tot gemiddeld beginniveau en 300 trajecten (examenprofiel Opvoedingsondersteuning, Gezondheidszorg en Onderwijs) voor deelnemers met laag tot gemiddeld niveau is ingekocht; 75 trajecten zullen in 2008 nog inhoudelijk worden ingevuld. De uitvoerders zijn hoofdaannemers Talengroep Noord, Friesland College en als onderaannemer STINS.

De uitvoering van inburgering is beleidsmatig belegd binnen de Dienst Welzijn bij de sector Werk en Inkomen. De daadwerkelijke uitvoering ligt bij de sector Sociale Zaken, cluster inburgering. De werving, intakes, trajectbegeleiding, handhaving en monitoring wordt door de gemeente zelf uitgevoerd. Dit is een bewuste keuze geweest ondanks de tijdsinvestering. Gebleken is dat inburgeraars op één locatie bediend worden en daardoor eerder op traject gaan. Daarnaast geeft het ons meer inzicht om een goede koppeling met een taalaanbieder en re-integratiebedrijf te maken.

In 2007 zijn 126 inburgeraars op traject gezet en in het 1e t/m 3e kwartaal van 2008 nog eens 174 inburgeraars (dit maakt een totaal van 300 incl. mensen generaal pardon); dit betreft nagenoeg alleen inburgeringsplichtigen. Het bereiken van de inburgeringsbehoefte is landelijk en ook in Leeuwarden een grote uitdaging. Om de ambitie van 750 trajecten te realiseren zal extra geïnvesteerd moeten worden in werving en bereik van inburgeraars. Ook zal gekeken moeten worden hoe we de inburgering dichterbij de mensen kunnen brengen in de wijk.

In Leeuwarden zijn alle trajecten dual ingekocht en voldoen we dus meer dan genoeg aan de eis van het Deltaplan Inburgering. De trajecten in Leeuwarden zijn sterk gericht op participatie en re-integratie en er is een verbinding gelegd met de Werkacademie. Er kan natuurlijk altijd nog gekeken worden naar waar de kwaliteit van de trajecten nog beter kan. Uitbreiding van capaciteit is voor Leeuwarden pas wenselijk als we beter in staat zijn om m.n. de groep inburgeringsbehoefte te bereiken.

In de kadernota Inburgering en Integratie is gekozen voor de prioritaire groepen zoals omschreven in de wet. Het betreft mensen in de leeftijd van 16 tot 65 jaar die door de gemeente in het kader van de Wet Inburgering bij beschikking een inburgeringsplicht is opgelegd. Daarnaast om mensen die door de gemeente als inburgeringsbehoefte zijn aangemerkt in het kader van de Tijdelijke regeling vrijwillige inburgering.

Deze personen komen in aanmerking voor een traject van de gemeente als zij vallen onder de volgende prioritaire groepen van het nieuwe inburgeringsstelsel: (1) uitkeringsgerechtigden, ((2) personen zonder inkomen uit werk/ uitkering en (3) asielmigranten.

Met betrekking tot de groep geestelijke bedienaren is nog weinig gebeurd vanwege het simpele feit dat ze er niet waren. Inmiddels is de groep prioritaire groepen uitgebreid met de doelgroepenuitbreiding binnen de Wet Inburgering (dus incl. niet-uitkeringsgerechtigden). Daarnaast is bij de herijking van het integratiebeleid uitgesproken dat naast vrouwen ook jongeren en mannen duidelijke groepen zijn die bereikt moeten worden wanneer we spreken over maatschappelijke activering.

In totaal wonen in Leeuwarden ongeveer 8500 allochtonen van niet-Westerse afkomst. In BPI staan 756 potentiële inburgeraars voor Leeuwarden geregistreerd. Daarnaast wonen nog 1300 Antillianen en Arubanen in onze stad. Leeuwarden loopt qua percentage allochtonen in lijn met de grote steden in het westen, namelijk een percentage van 10 % niet -westerse allochtonen.

Een analyse van het bestand niet-westerse allochtonen heeft veel informatie gegeven rondom de groepen potentiële inburgeringsplichtigen en -behoefigen op wijkniveau. Dit geeft het volgende beeld:

Tabel 1

Wijkcode	Wijk	Aantal potentieel inb. behoeftigen	Aantal inb. plichtigen	Totaal
1001	Binnenstad	330	415	745
2101	Bilgaard Havankpark	928	926	1854
2201	Vrijheidswijk	381	482	863
3103	Tj.Hiddes/ Cambuursterhoek	204	228	432
3201	het Vliet	251	327	578
3501	Schieringen	246	260	506
3401	Heechterp	322	312	634
3601	Cammingaburen	635	476	1111
4001	Achter de Hoven	116	148	264
4401	Huizum West	232	235	467
4501	Aldlan	338	234	572
4601	Nijlan	118	158	176
5001	Hempens Zuiderburen	177	161	338
6101	Vossepark Heliconweg eo	105	96	201
6201	Vogelwijk	100	81	181
6401	Westeinde	163	112	285

De top 7 wijken met het hoogste aantal inburgeraars

1.3 Integraal integratiebeleid

In veel gemeenten in Nederland is inmiddels een verschuiving waarneembaar van een achterstandsbeleid naar een breder integratiebeleid, waarbij maatschappelijke participatie en 'gedeeld burgerschap' doelen zijn en het tegengaan van achterstanden en uitsluiting de instrumenten. De gemeente Leeuwarden hecht veel belang aan sociale cohesie, maatschappelijke zelfredzaamheid en participatie. Lokale en landelijke ontwikkelingen rechtvaardigen de ontwikkeling van een breder integratiebeleid en herijking van de huidige integratievisie van onze gemeente. In juni 2008 is de nota herijking integratievisie "Buiten de lijntjes kleuren" door de gemeenteraad vastgesteld. In de kadernota inburgering en integratie van 2006 zijn in de aanbevelingen voldoende punten verwoord die aangevuld met de huidige inzichten een integraal integratiebeleid rechtvaardigen in de gemeente Leeuwarden. Een herijkte visie die hoort bij een integraal integratiebeleid in Leeuwarden luidt als volgt:

De gemeente Leeuwarden wil het gedeeld en verantwoord burgerschap voor alle inwoners van de stad centraal stellen en waar mogelijk mensen activeren. Integratie betekent werken aan actief burgerschap. Hiertoe biedt de gemeente Leeuwarden ruimte aan divers talent, bevordert zij participatie van alle burgers en spreekt zij alle inwoners - zowel huidige stadsgenoten als nieuwe stadsgenoten - op hun bijdrage aan, zodat elke burger een eigen plaats in de samenleving kan innemen.

Voor de volwaardige participatie van stadsgenoten van verschillende etnische afkomst wil de gemeente praktisch en laagdrempelige mogelijkheden aanbieden, zowel stedelijk als in wijk en buurt.

De gemeente Leeuwarden ziet integratie als een tweezijdig proces. Het gaat hierbij zowel om de verantwoordelijkheid van de allochtonen om te participeren in de Leeuwarder samenleving als om

de ‘openstelling’ van de samenleving door de Leeuwarder bevolking. De belemmeringen die allochtonen tegenkomen in hun functioneren in de Leeuwarder samenleving die leiden tot achterstanden op de verschillende beleidsterreinen moeten worden weggenomen.

Het gaat hierbij onder andere om:

- het toegankelijk maken van voorzieningen, organisaties en instanties (door het creëren van maatwerk aanbod, -communicatie en -activiteiten voor allochtonen);
- het tegengaan van vooroordelen en discriminatie;
- diversiteit in de personeelssamenstelling van de gemeente Leeuwarden zelf en de organisaties en instellingen waarmee de gemeente samenwerkt.

De participatie in de Leeuwarder samenleving moet bevorderd worden door onder meer het vergroten van betrokkenheid, ontmoeting en participatie, sociale cohesie bijvoorbeeld via werk, opleiding, vereniging of politiek. Juist onder allochtonen blijft deze participatie tot nu toe achter. Zij hebben het recht om te participeren, maar zij moeten daartoe wel zelf verantwoordelijkheid nemen. Inzetten op persoonlijk leiderschap en mensen aanspreken op hun eigen kracht staan hierbij voorop. Het goed spreken van de Nederlandse taal en kennis van de gangbare waarden, normen en gedragspatronen zijn daarbij belangrijke basisvoorwaarden. Daarom is het zo vroeg mogelijk leren van Nederlands voor (schoolgaande) kinderen en volwassenen een belangrijk aandachtspunt van het (inburgerings)beleid.

De gemeente Leeuwarden kiest voor een brede aanpak van integratievraagstukken. Op verschillende terreinen spelen vraagstukken met betrekking tot de integratie van allochtonen die het beste binnen dat onderwerp kunnen worden aangepakt.

Daarbij gaat het om:

- inburgering
- re-integratie en maatschappelijke participatie
- arbeidsmarktbeleid
- wonen, zorg en welzijn
- jeugd- en jongerenbeleid
- onderwijsachterstandenbeleid
- stedelijke ontwikkeling en gebiedsgericht werken
- sport en cultuur
- integrale veiligheid

De brede aanpak houdt in dat de gemeente integratievraagstukken erkent op de verschillende terreinen (integratie inclusief). Deze vraagstukken worden niet in een apart integratiebeleid ondergebracht, maar juist als facet van het bredere beleid (als cultuur, sport, werk en inkomen e.d.) meegenomen.

Op integratiegerichte activiteiten zullen in lijn met het motto “decentraal wat kan en centraal wat moet” zoveel mogelijk worden georganiseerd op buurt- en wijkniveau. De schaal van allochtoon Leeuwarden maakt echter dat om bepaalde activiteiten goed te kunnen organiseren hiervoor het toch nodig is om het aanbod stedelijk te doen. Hiervoor is een goed draaiend multicultureel centrum een belangrijke voorwaarde in de vorm van een bruisend en uitnodigend punt waar zowel allochtone als ook autochtone Leeuwarders hun plek vinden. Naast het centrale punt zullen activiteiten in de wijken moeten plaatsvinden en moeten de huidige belemmeringen op wijkniveau weggewerkt worden.

De gemeente kiest dan ook voor een positieve insteek en praktische aanpak voor de uitvoering van het integratiebeleid. Daarbij wil de gemeente ook meer nadruk leggen op de eigen verantwoordelijkheid van burgers en hen wijzen op de balans tussen rechten en plichten. De gemeente zal meer gaan sturen op het realiseren van concreet benoemde doelstellingen bij zowel de eigen organisatie als ook de verschillende organisaties in het middenveld inclusief de zelforganisaties. Hiermee wil de gemeente “vrijblijvend beleid” voorkomen.

De belangrijkste pijlers die in 2008 zijn vastgesteld in het nieuwe aangescherpte integratiebeleid in Leeuwarden zijn:

- integratie is een tweezijdig (communicatie)proces;
- inburgering betekent participeren en participeren betekent inburgeren;
- integratie raakt alle gemeentelijke beleidsterreinen;
- integratieactiviteiten worden georganiseerd volgens het motto decentraal wat kan en centraal wat moet;
- niet alleen de gemeente is aanspreekbaar op het onderwerp integratie;
- de gemeente vervult een regierol;
- de gemeente heeft een voorbeeldfunctie.

1.4 Duizend en één kracht

De participatie en emancipatie van vrouwen uit etnische minderheidsgroepen ligt voor een deel in het verlengde van integratie en participatievraagstukken. Het uitgangspunt hierbij is “het bieden van kansen aan en het benutten van talenten van vrouwen en meisjes uit etnische minderheidsgroepen”. Dit uitgangspunt bestaat uit drie belangrijke subdoelstellingen:

1. het verhogen van de maatschappelijke- en arbeidsparticipatie van vrouwen en meisjes uit etnische minderheidsgroepen;
2. het vergroten van de zelfredzaamheid en persoonlijke ontwikkeling van vrouwen en meisjes uit etnische minderheidsgroepen;
3. het bevorderen van de emancipatie van mannen en jongens uit etnische minderheidsgroepen.

De emancipatie en participatie van allochtone vrouwen en meisjes is nog verre van voltooid. De allochtone vrouwen vervullen een sleutelrol in het integratie-proces van etnische minderheden. Het uitgangspunt “if you educate a woman, you educate a family” wordt breed gedragen binnen de Nederlandse samenleving. Met een investering in een vrouw, bereikt de samenleving niet alleen haarzelf, maar ook haar kinderen en haar sociale omgeving.

Veel vrouwen die geen betaald werk hebben en ook niet op een andere manier participeren in de samenleving hebben nauwelijks contact met autochtone Nederlanders of leden van andere etnische minderheden. Deze groepen denken ook het meest traditioneel over emancipatie en over man-vrouwrollen. De stand van zaken in het onderwijs laat zien dat allochtone vrouwen een enorme inhaalslag hebben gemaakt, en nog maken. Als ze kansen zien en krijgen, gebruiken ze die ook. Juist daarom ligt er hier voor het emancipatiebeleid een enorme kans en uitdaging. Het is aan de gemeente om er voor te zorgen dat de aandacht voor de positie van allochtone vrouwen beklijft, zodat structureel meer vrouwen bereikt worden en meer vrouwen zich kunnen ontwikkelen en zich kunnen verweren tegen mogelijke belemmeringen die door de omgeving worden opgelegd. Leeuwarden is koplopergemeente in het landelijke project Duizend en één kracht en neemt daarmee een voortrekkersrol op zich. Duizend en één kracht is vooral een verbindingsmodel waarbinnen alle activiteiten voor allochtone vrouwen op het gebied van inburgering, vrijwillige inzet en de arbeidsmarkt verbonden worden. Duizend en één kracht staat voor ketenbenadering en doorstroom in de keten door samenwerking.

In Leeuwarden gebeurt het nodige op het gebied van de inburgering en in toenemende mate op het gebied van de maatschappelijke participatie van vrouwen maar op het gebied van arbeidsparticipatie van allochtone vrouwen is nog veel werk te verrichten.

Sinds jaar en dag richten activiteiten voor de emancipatie van vrouwen zich op vrouwen. Dat lijkt logisch, maar tegelijkertijd is ook duidelijk dat de emancipatie van vrouwen belemmerd wordt door traditionele opvattingen van mannen. Om de emancipatie van vrouwen uit etnische minderheden niet in gevaar te brengen is het belangrijk dat ook jongens en mannen uit etnische minderheden zich emanciperen. De emancipatie van jongens en mannen uit etnische minderheden blijft achter. Meisjes en vrouwen uit etnische minderheden geven steeds indringender aan dat de traditionele opvattingen van jongens en mannen hun emancipatie, integratie en participatie belemmeren en dat hierdoor spanningen ontstaan in opvoeding, huwelijk en gezin. Bij veel mannen bestaat een grote behoefte aan dialoog, persoonlijke en sociale ontwikkeling. Experimenten bij arbeidstoeleiding en re-integratie laten zien dat een aanpak voor vrouwen en mannen samen effectiever is dan een individuele benadering.

1.5 Lokale inburgeringsagenda

In samenspraak met het ministerie van VROM/WW&I is door de gemeente Leeuwarden gewerkt aan het opstellen van een lokale inburgeringsagenda. De inburgeringsagenda is op 22 september 2008 vastgesteld en daarmee is bij alle partijen commitment gegenereerd wordt voor de thema's op de agenda.

De volgende punten vormen de inburgeringsagenda:

- Werving en bereik inburgeringsbehoefigen
- Wijkgerichte inburgering
- Duale trajecten inburgering en zelfstandig ondernemerschap
- Capaciteit kinderopvang
- Uitbreiding inzet Inburgeringscoaches
- Voorbereidingstraject Participatiefonds
- Samenwerking SUWI-keten

Voor een uitgebreide toelichting op de lokale inburgeringsagenda verwijzen wij naar bijlage 1.

1.6 Wijkactieplan prachtwijk Heechterp Schieringen

Door de minister van Wijken, Wonen en Integratie is Heechterp-Schieringen als één van de veertig wijken aangewezen waar de kwaliteit van het leven en de leefomgeving door een cumulatie van problemen flink achter blijft bij die van andere wijken in de stad. Het wijkactieplan is er in sneltreinvaart gekomen en Leeuwarden was de eerste stad die het plan kon presenteren. We waren niet alleen de eerste maar ook de beste zoals bleek uit het onderzoek van NICIS. Dit heeft alles te maken met het transparante traject dat de gemeente Leeuwarden hierbij gevolgd heeft. Daardoor is het een stuk van de wijk, de gemeente en de corporaties samen geworden. Voor het wijkactieplan verwijzen wij naar bijlage 2.

Integratie

Algemene klacht van de bewoners van de wijk is dat de sociale contacten in de wijk gering zijn. Allochtone en autochtone bewoners geven aan dat je je in de wijk kunt verschuilen, geheel anoniem kunt leven. De houding bewoners onderling berust veelal op wantrouwen en achterdocht. Oudere bewoners (autochtoon én allochtoon) willen de wijk uit. Tegelijkertijd geven bewoners aan dat ze graag meer contacten in de buurt zouden willen.

Circa 40 % van alle wijkbewoners is allochtoon. Heechterp-Schieringen telt veel verschillende nationaliteiten. Geen enkele groep heeft de overhand, hoewel Marokkanen en Antillianen/Arubanen wel de grootste groepen vormen. Door de vele verschillende nationaliteiten is het moeilijk om de allochtonen per groep aan te spreken. Het gaat vooral om oudkomers die al langere tijd in Nederland wonen.

De combinatie van het niet goed beheersen van de taal, werkloosheid en onbekendheid met voorzieningen komt veel voor onder de allochtone inwoners van de wijk. Veel inwoners (allochtoon, maar ook autochtoon) kunnen de toenemende complexiteit van de samenleving niet bijbenen.

Veel allochtone ouders hebben moeite met de opvoeding van hun kinderen. De tekortschietende opvoeding van pubers en jongeren leidt relatief vaak tot problematisch gedrag. De betrokkenheid van ouders bij school (basisschool + voortgezet onderwijs) is laag. Jongeren hebben te maken met een gebrek aan zinvolle tijdbesteding (m.n. vroegtijdig schoolverlaters), schooluitval en discriminatie op de arbeidsmarkt. Er lekken talenten weg bij jongeren en vrouwen omdat ze niet participeren/werken.

De verhouding tussen de inburgeringsplichtigen en inburgeringsbehoefigen is 50%/50%. De groep inburgeringsbehoefigen betreft ongeveer 530 mensen en de uitdaging is om juist deze groep te motiveren om aan hun inburgering en integratie te werken.

In mei 2007 is een pressurecooker integratie gehouden met het doel een probleemanalyse te maken. Op het gebied van de inburgering en integratie doen zich de volgende knelpunten voor:

- *Sociale cohesie*
  - Gevoel van onveiligheid bij m.n. ouderen (zowel autochtonen als allochtonen).
  - Houding bewoners onderling berust veelal op wantrouwen en achterdocht.
  - Gebrek aan contact en ontmoeting.
  - Kortlopende projecten en onvoldoende maatwerk; meer onderhoud nodig.
  - Oudere bewoners willen de wijk uit.
- *Communicatie*
  - Onbekendheid en ontoegankelijkheid voorzieningen in de wijk en stad (taalbarrière, bejegening).
  - Taalproblemen allochtonen.
  - Toenemende complexiteit samenleving kan men niet bijbenen.
- *Opvoedingsondersteuning*
  - Verwarring opvoeding onder allochtone ouders.
  - Tekortschietende opvoeding pubers/jongeren leidt tot problematisch gedrag.
  - Betrokkenheid ouders bij school (basisschool + voortgezet onderwijs) is laag.
- *Perspectief*
  - Hoge werkloosheid, laag inkomen en discriminatie door werkgevers.
  - Ontbreken van ontplooiingskansen voor vrouwen.
  - Gebrek aan zinvolle tijdbesteding bij jongeren (m.n. vroegtijdig schoolverlaters).
  - Weglekken van talenten bij jongeren en vrouwen omdat ze niet participeren/werken.
  - Schooluitval jongeren hoog, weinig perspectief, gebrek aan rolmodellen.

Oplossingsrichtingen

Uit de pressurecooker zijn een drietal lijnen/voorwaarden naar voren gekomen die van belang zijn voor het realiseren van oplossingen voor de genoemde knelpunten. Dit zijn:

1. Een regisseur die de verbinding legt.
2. Empowerment als uitgangspunt.
3. Wat er al is, beter bij elkaar brengen en bruggen slaan.

Ten aanzien van de vier hiervoor benoemde knelpuntgebieden zijn de volgende oplossingen aan te geven:

Sociale Cohesie
<ul style="list-style-type: none"> • Allochtone en autochtone ouderen bij elkaar brengen . • Allochtone jongeren en allochtone en autochtone ouderen bij elkaar brengen, werken aan beeldvorming. • Activiteiten gericht op ontmoeting op straatniveau of misschien zelfs huiskamerniveau. • Zoeken van gezamenlijke belangen.
Communicatie
<ul style="list-style-type: none"> • Plekken creëren in de wijk waar Nederlandse taal geleerd wordt (laagdrempelig). • Wijkloket waar mensen met hun vragen terecht kunnen. • Taal leren in de context als voorwaarde. Taal leren is een middel, niet het doel.
Opvoedingsondersteuning
<ul style="list-style-type: none"> • Vroegtijdige signalering problemen. • Verhogen ouderbetrokkenheid bij school zowel basisschool als voortgezet onderwijs. • Meer samenwerken school en moskee. • Ondersteuning opvoeding in twee culturen zowel kinderen basisschoolleeftijd als ook puberleeftijd. • Meer deskundigheid en middelen nodig.

Perspectief

- Empowerment-trainingen voor verschillende groepen (mannen, vrouwen, ouderen, jongeren) zodat men van overleven naar leven komt.
- Allochtone jongeren empoweren d.m.v. directe training jongeren, rolmodellen.
- Stageplekken en arbeidsplaatsen voor allochtonen creëren door gerichte actie richting werkgevers.
- Vrouwentrainingscentrum voor allochtone en autochtone vrouwen waar vrouwen elkaar kunnen ontmoeten en samen stappen kunnen zetten.

De deelnemers aan de pressurecooker hebben aangegeven graag betrokken blijven bij het aanvalsplan. Vanuit de allochtone deelnemers werd benadrukt dat zij niet alleen in de fase van oriënteren betrokken willen zijn en alleen op informatieve manier ingezet worden maar willen ook betrokken blijven wanneer zaken gaan lopen. Men wil graag serieus genomen worden. Wanneer de gemeente maar ook andere partijen hierin het goede voorbeeld geven dan zal dit voor een groter draagvlak onder de allochtone bevolking zorgen.

Een aantal punten zouden net het verschil kunnen maken, nl.:

- Duidelijke regie en samenwerking organisaties (geen monopolie en geen eilandjes meer).
- Projecten die langer duren en niet na een jaar stoppen. Continuïteit en onderhoud.
- Deskundigheidsbevordering professionals.
- Voldoende faciliteren inzet professionals binnen projecten.
- Allochtonen erbij betrekken van begin tot eind. Gebruik maken van allochtone adviseurs.
- Arbeidsperspectief verbeteren.

Vanuit deze probleemanalyse en oplossingsrichtingen is waardevolle input gehaald voor de pressurecooker die onlangs is gehouden maar ook voor dit plan van aanpak. De oplossingsrichtingen vinden z'n weerslag in de activiteiten die we in het innovatietraject willen uitzetten om inderdaad het verschil te kunnen maken.

1.7 Ervaringen met wijkgerichte inburgering

In Leeuwarden is in het verleden binnen de zgn. oudkomersprojecten veel geëxperimenteerd met duale trajecten op wijkniveau. Met verschillende groepen w.o. allochtone vrouwen, mannen en ouderen zijn trajecten op wijkniveau uitgezet dicht bij huis. Deze projecten zijn erg succesvol geweest. Alhoewel het starten van een nieuw project altijd weer veel inspanning vroeg m.n. op het gebied van de werving, bleek dat na verloop van tijd een project zijn eigen deelnemers opleverde. Uit deze experimenten is ook een goede samenwerking ontstaan tussen de uitvoerende organisaties w.o. de taalaanbieders, welzijnsorganisaties, digitale trapveldjes, wijkpanels en de basisschool. Dit heeft gezorgd voor het feit dat we in Leeuwarden daadwerkelijk duale trajecten kunnen opzetten die niet naast elkaar maar door elkaar lopen. In de uitvoering van de WI zijn alle OGO-trajecten op wijkniveau georganiseerd. De duale trajecten werk/participatie zullen binnen het innovatietraject wijkgerichte inburgering ook op wijkniveau gaan plaatsvinden. Aanvankelijk zijn deze op stedelijk niveau binnen de Werkacademie georganiseerd maar we zijn nu zo ver om hierbij de wijk in te gaan.

In het traject tot het formuleren van dit plan van aanpak is opnieuw contact gezocht met de deelnemers van de pressurecooker van vorig jaar. Alle partijen zijn nog steeds zeer betrokken en bereid om met de gemeente verder te gaan op de al ingeslagen weg van wijkgerichte inburgering. Er is opnieuw een pressurecooker gehouden maar daarover meer in hoofdstuk 3.

Hoofdstuk 2 Doelstelling lokaal innovatietraject

2.1 Doelstelling en ambitie van het lokale innovatietraject

De brede doelstelling van het innovatietraject wijkgerichte inburgering in Leeuwarden is dat alle potentiële inburgeringsplichtigen en -behoefigen benaderd gaan worden en verleid of verplicht gaan worden een traject te gaan volgen. Eigenlijk moeten alle inburgeraars een stap vooruit maken en moet de inburgering een stap vooruit maken in de wijk. Hierbij sluiten we aan bij het centrale doel van het wijkactieplan Heechterp Schieringen.

In dit innovatietraject onderscheiden we een viertal thema's met ieder zijn eigen doelstellingen, nl.:

- *Onderzoek:*
  - Inzicht hebben in wat inburgeraars motiveert om aan hun inburgering te gaan werken en in hoe we onze producten (inburgeringstrajecten) aan de man/vrouw gebracht moeten brengen.
  - Inzicht hebben in de effecten van de activiteiten die gericht zijn op het verhogen van participatie van allochtone wijkbewoners.

- *Werving:*
  - Bereiken en motiveren van potentiële inburgeraars richting inburgering d.m.v. het toerusten van de frontlijnwerkers (interculturalisatie) en via hen inzicht krijgen in de vragen van inburgeraars rondom participatie.
  - Bereiken en werven van potentiële inburgeraars op wijkniveau vanuit een marketingaanpak.
  - Bereiken en motiveren van potentiële inburgeraars d.m.v. de inzet van mensen uit de eigen cultuurgroep.
  - Potentiële inburgeraars motiveren d.m.v. voortrajecten en toeleiden richting reguliere inburgeringstrajecten.

- *Actieplan participatie:*
  - Verhogen van het bereiken van analfabete inburgeraars en drempels verlagen richting inburgeringstrajecten op wijkniveau.
  - Inburgering gericht op participatie in de wijk dichtbij de inburgeraars brengen en interculturalisatie van de wijkacademie.
  - Participatie van inburgeraars in de wijk bevorderen voorafgaand, tijdens of na het inburgeringstraject.
  - Stimuleren en faciliteren van etnisch ondernemerschap op wijkniveau.
  - Vanuit wederzijdse betrokkenheid komen tot meer interactie tussen allochtonen en autochtonen in de wijk ter bevordering van de participatie van beide groepen.
  - Interactie tussen kinderen en ouders bevorderen en tot inzet maken van participatie van allochtone ouders binnen de brede school en het voortgezet onderwijs.

- *Communicatie:*
  - Inzicht geven in wat zich afspeelt op het gebied van de inburgering en integratie in de stad of wijk.
  - Bevorderen van de dialoog tussen allochtone en autochtone wijkbewoners en bestuurders/beleidsmakers.

Ambitie innovatietraject

In de prachtwijk Heechterp Schieringen wonen 572 inburgeringsplichtigen en 568 inburgeringsbehoefigen. Naast de prachtwijk willen we ook verbindingen maken met twee andere wijken waar inburgering op wijkniveau een verrijking zou zijn. Het betreft de Vrijheidswijk waar 482 inburgeringsplichtigen en 381 inburgeringsbehoefigen en Bilgaard waar 926 inburgeringsplichtigen en 928 inburgeringsbehoefigen wonen.

In Heechterp Schieringen zitten nu 50 inburgeringsplichtigen en 5 inburgeringsbehoefigen op een inburgeringstraject, in de Vrijheidswijk zitten nu 39 inburgeringsplichtigen en 6 inburgeringsbehoefigen op een inburgeringstraject en in Bilgaard zitten nu 57 inburgeringsplichtigen en 10 inburgeringsbehoefigen op een inburgeringstraject.

Inzet van het innovatietraject wijkgerichte inburgering is dat 25% van de inburgeraars in Heechterp Scheiringen aan hun inburgering en participatie gaat werken in de vorm van een inburgeringstraject nu of een participatietraject in de toekomst. Dit betekent concreet dat we 285 trajecten willen realiseren. Ook moeten meer inburgeraars het examen gaan halen; de ambitie in Leeuwarden ligt al op 90% en dit percentage willen we handhaven.

Ten aanzien van de drie wijken willen we inzetten op het bereiken en aanraken van een grote groep inburgeraars om hen te bewegen tot participatie in welke vorm dan ook. Hiervoor is lastig een getal te noemen aangezien we geen nulmeting hebben. Toch zullen we bijhouden hoeveel mensen bereikt worden in welke vorm dan ook. De stap naar inburgering is voor veel mensen een proces met verschillende stappen. Wanneer we kunnen bereiken dat een geïsoleerde vrouw meer betrokken raakt bij de activiteiten in de speeltuin betekent dit nog niet concreet een inburgeringstraject. Maar hebben we wel een stap in de goede richting gezet.

Naast de kwantiteit zal ook een kwaliteitsslag gemaakt worden waardoor het voor inburgeraars aantrekkelijker wordt om een inburgeringstraject te gaan volgen. Gezien het duale karakter van de inburgeringstrajecten in Leeuwarden zal dit de participatie bevorderen waarbij duurzame participatie het uitgangspunt is.

Naast deze doelstellingen is uiteraard ook kennisdeling en -verspreiding een doel op zich in dit innovatietraject. Leeuwarden participeert landelijk al in verschillende overlegvormen en zal dit blijven doen, waarbij specifiek binnen dit project ontwikkelde producten ook beschikbaar gesteld zullen worden aan andere gemeenten.

Ambities Wet Inburgering

Zoals al eerder aangegeven zijn alle inburgeringstrajecten dual ingericht en voldoen ruimschoots aan de landelijke definitie. Voor dit innovatietraject wordt daarom geen aparte ambitie ten aanzien van de dualiteit geformuleerd aangezien we i.p.v. 80 % al 100% scoren.

T.a.v. de inburgering heeft de gemeente Leeuwarden de volgende beleidsuitgangspunten geformuleerd:

- Doel van inburgering is dat iedereen de Nederlandse taal spreekt en kennis heeft van de Nederlandse samenleving en haar belangrijkste waarden en normen. Dit biedt een basis om actief deel te kunnen nemen aan het maatschappelijke leven. Inburgering vormt de eerste stap op weg naar integratie. Het integratieproces moet uiteindelijk leiden tot volwaardig burgerschap in Nederland.
- De gemeente heeft een verantwoordelijkheid voor een succesvolle inburgering en participatie van allochtonen. Wij zetten in op het faciliteren van groepen inburgeraars (inburgeringsplichtigen én inburgeringsbehoefteigen) die in een achterstandssituatie verkeren.
- Inburgeraars die kunnen werken krijgen een inburgeringstraject gericht op het examenprofiel Burgerschap en Werk, dat aansluit bij een intensief en praktijkgericht reïntegratietraject op basis van het Work First principe, uitgevoerd door de gemeente/ reïntegratiebedrijven (de Leeuwarder “Werkacademie”).
- Inburgeraars voor wie werk (nog) niet relevant is krijgen een inburgeringstraject gericht op het examenprofiel Burgerschap en Opvoeding, Gezondheid en Onderwijs (OGO).
- Het leren van de taal is gericht op het functioneren in de eigen situatie, vanuit de gedachte dat taalverwerving het beste slaagt in een relevante functionele context (duale opzet).
- De inburgeringstrajecten kenmerken zich door maatwerk en gerichtheid op de praktijk; dat wil zeggen zoveel mogelijk buitenschools oefenen door praktijkopdrachten en een praktijkcomponent in de vorm van één of meer taalstages.
- Het volgen van een door de gemeente aangeboden inburgeringstraject is niet vrijblijvend. Gemeente en inburgeraar maken afspraken over rechten en plichten. De gemeente houdt de inburgeraar aan deze afspraken.

De ambitie voor de Wet Inburgering van Leeuwarden is het realiseren van 750 inburgeringstrajecten. De verwachting is dat deze ambitie gehaald gaat worden. Leeuwarden heeft de ambitie van 2007 niet gehaald ondanks het feit dat we één van de eerste gemeenten waren die de aanbesteding hadden afgerond. Ten aanzien 2007 kan gesteld worden dat eigenlijk alle steden, ook Leeuwarden,

pas halverwege het jaar operationeel waren in de uitvoering van de WI. In 2007 zijn 126 trajecten gerealiseerd van de beoogde 250. Op zich nog geen slechte score en eigenlijk de score die bij een half jaar past. Desalniettemin zal in 2008 de achterstand ingehaald moeten worden. Hierop is extra inzet gepleegd in de zin van extra capaciteit bij cluster inburgering bij Sociale Zaken en apart beleid op werving en bereik inburgeringsbehoefteigen.

Naast de ambitie van 750 inburgeringstrajecten, is al eerder aangegeven dat de ambitie is dat 90% van de inburgeraars hun examen gaan halen. De kwaliteit van de inburgeringstrajecten moeten hiervoor zorgen. In de inkoop is het behalen van het inburgeringsexamen een belangrijke doelstelling en de taalaanbieders worden ook hierop afgerekend.

Naast het behalen van het inburgeringsexamen is participatie een belangrijk doel. Geheel in lijn met het Deltaplan Inburgering hebben alle inburgeringstrajecten een praktijkcomponent. In de duale trajecten OGO betreft dit vrijwilligerswerk of een taalstageplaats. In de duale trajecten werk/participatie betreft dit het onderdeel bij het re-integratiebedrijf. De praktijkplek in het kader van het re-integratie/participatieprogramma (aangeboden door de Werkacademie) is in principe tevens de praktijkcomponent van de inburgering. De inburgeringuitvoerder en Werkacademie-uitvoerders zorgen in goede samenwerking voor een duale invulling die recht doet aan zowel het reïntegratiedoel als het inburgeringdoel.

2.2 Onderzoeksvragen

Alhoewel we in Leeuwarden de inburgeringstrajecten al helemaal dual hebben ingericht en de indruk hebben dat het aanbod aansluit bij de vraag, zijn we ook realistisch dat zaken altijd beter kunnen. Het innovatietraject wijkgerichte inburgering biedt Leeuwarden de kans om een aantal (onderzoeks)vragen te formuleren die we in dit traject beantwoord willen krijgen.

In het traject naar het schrijven van dit plan van aanpak zijn een tweetal onderzoeksvragen geformuleerd door zowel de gemeente als uitvoeringpartners die we graag in een kwalitatief onderzoek willen uitvoeren. Het betreft de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat zijn motivatoren van inburgeraars om te gaan inburgeren/participeren en welke rol heeft een bonus/incentive daarbij?
2. Hoe verkopen we het aanbod (marketingonderzoek)?

Beide onderzoeken zullen bij de activiteiten in hoofdstuk 3 nog uitgebreid beschreven worden alsmede de concrete producten.

Naast deze onderzoeksvragen bestaan er nog meer vragen die we graag in dit innovatietraject beantwoord willen krijgen, nl.:

Werving:

- Hoe kunnen we sleutelfiguren inzetten als ambassadeurs?
- Hoe kunnen we Antillianen en Arubanen verleiden tot inburgering?
- Hoe kunnen we het frontlijnsteam optimaal toerusten in het benaderen en motiveren van inburgeraars?
- Hoe kunnen we vanuit (spontane) ontmoetingen inburgeraars motiveren tot een inburgeringstraject?
- Hoe bereiken we inburgeringsbehoefteigen en dan m.n. allochtone mannen?

Inburgering/participatie:

- Hoe kunnen voortrajecten een bijdrage leveren tot daadwerkelijke deelname aan inburgeringstrajecten?
- Hoe kunnen we met de natuurlijke partners in de wijk participatieplekken creëren?
- Hoe betrekken we werkgevers bij het project?
- Hoe kunnen we zelfstandig ondernemerschap op wijkniveau een plek geven?
- Hoe kunnen we een aanbod ontwikkelen voor m.n. allochtone mannen rondom maatschappelijke activering en empowerment?

- Hoe kunnen we binnen de ontwikkelingen participatiebudget integrale participatietrajecten creëren voor inburgeraars?
- Hoe kunnen we natuurlijke ontmoetingsplekken in de wijk (moskee, wijkgebouw, school, speeltuin) inzetten om ontmoeting tussen allochtonen en autochtonen te bevorderen teneinde allochtonen meer te laten participeren in de wijk/samenleving?
- Hoe kunnen we een verbinding maken met 1001K?
- Hoe kunnen we duale trajecten werk/participatie verbinden met de wijkacademie?
- Hoe kunnen we de huidige trajecten nog aantrekkelijker maken?
- Hoe kunnen we de verbinding met andere ontwikkelingen in Heechterp Schieringen in het kader van het wijkactieplan houden en onderlinge synergie bevorderen?
- Hoe ervaren de allochtone en autochtone wijkbewoners de inzet op participatie?

Communicatie

- Hoe communiceren we effectief met de inburgeraars?
- Hoe communiceren we met de wijk rondom het thema participatie/integratie?

2.3 Keuze van de wijk

In Leeuwarden hebben we de keuze gemaakt om Heechterp Schieringen als de centrale wijk aan te wijzen in het innovatietraject wijkgerichte inburgering. De verbinding met deze wijk is een logische keuze gezien het wijkactieplan en ontwikkelingen die al in deze wijk lopen. Maar naast Heechterp Schieringen willen we ook een verbinding maken met de wijken Bilgaard en de Vrijheidswijk. Deze wijken worden gekenmerkt door een grote groep inburgeraars die veelal in een achterstandspositie verkeren en nog te weinig participeren. In de activiteiten die wij vanuit het innovatietraject willen uitzetten leent een deel zich voor verbreding naar deze twee wijken. Dit kan zonder teveel extra inzet en kosten terwijl het wel veel informatie en effect gaat opleveren. We zullen dit in hoofdstuk 3 verder duidelijk maken.

Hoofdstuk 3 Opzet van het lokale innovatietraject WIB

3.1 Werkwijze en activiteitenplan

Eigenlijk is al vorig jaar een begin gemaakt met dit innovatietraject in de pressurecooker inburgering en integratie in het kader van het wijkactieplan Heechterp Schieringen. De uitkomst van deze pressurecooker sluit erg goed aan bij de doelstelling en plannen van het innovatietraject.

Direct na de zomervakantie zijn de partijen weer om tafel gezet bij het werkbezoek van VROM op 14 augustus jl. Als vervolg hierop is op 3 september jl. opnieuw een pressurecooker gehouden samen met verschillende partijen (intern en extern). Aanwezig waren de taalaanbieders, Welzijn Leeuwarden, basisschool, moskee, wijkpanel, corporaties, Adviesraad Multicultureel Leeuwarden, Hulp en Welzijn Leeuwarden (opbouwwerk), cluster inburgering Sociale Zaken, het frontlijnteam, wijkmanager, beleidsvoering en beleidsmedewerkers van de gemeente. De centrale vragen is deze pressurecooker waren:

1. Wat zijn de motivatoren van inburgeraars?
2. Wat mist er nog in de inburgering op wijkniveau?
3. Hoe verkopen we het aanbod?

De pressurecooker was een dynamische bijeenkomst en heeft veel input gegenereerd voor het plan van aanpak. Voor de gemeente Leeuwarden zit de meerwaarde van het houden van een pressurecooker enerzijds in het realiseren van transparante beleidsvorming en anderzijds in het genereren van draagvlak voor innovatie. Voor Leeuwarden betekent dit een belangrijke stap binnen beleidsontwikkeling. De uitkomst van pressurecooker is illustratief bijgevoegd in bijlage 3 waarin de uitkomsten van de flaps worden weergegeven. U zult merken dat bijna alle opmerkingen en oplossingsrichtingen die naar aanleiding van bovenstaande drie vragen door de deelnemers zijn ingebracht, verwerkt zijn in de activiteiten die we binnen dit innovatietraject willen gaan doen. Het plan van aanpak is inmiddels volgens afspraak in concept voorgelegd aan de deelnemers van de pressurecooker voordat we het definitieve plan naar VROM gaan sturen. De reacties waren minimaal en men herkende zich in het stuk. Een goed teken!

Nadat het plan definitief is vastgesteld zal door de projectleider een projectopdracht geschreven worden waarin de opdracht verder zal worden geconcretiseerd maar ook de activiteiten samen met de uitvoeringpartners verder zullen worden geconcretiseerd. De inschatting is dat voor de implementatiefase ongeveer 4 maanden genomen zal worden tot 1 maart 2009 en dat daarna de eerste projecten/activiteiten uitgevoerd gaan worden. De implementatiefase zal al producten opleveren die we breder kunnen communiceren naar andere gemeenten.

Op basis van de pressurecooker kunnen we een flink aantal activiteiten in dit plan van aanpak vermelden die wij graag in het project willen uitzetten. Deze activiteiten omvatten zowel onderzoek als ook methodiekontwikkeling en experimenteel zaken oppakken rondom de kwaliteit van de huidige inburgeringstrajecten. De hieronder genoemde activiteiten richten zich op participatie, werving/verleiding en ontmoeting met het centrale doel om de inburgering naar de wijk te halen en inburgering in de wijk zichtbaar te maken. De activiteiten hebben zowel een collectieve als ook individuele opzet en effect. De activiteiten worden tijdens het traject gemonitord en zonodig tijdens de looptijd van het traject bijgesteld. Leeuwarden wil op deze manier de innovatie waarborgen en zorgen dat we steeds de goede dingen doen tijdens dit traject. De activiteiten kenmerken een viertal thema's:

Onderzoek

Activiteit	Doelstelling	Product/Resultaat	Tijdspad
Onderzoek naar motivatoren van inburgeraars (binnen de doelgroep) en de inzet van bonus/incentive in de wijken Heechterp Schieringen, Vrijheidwijk en Bilgaard.	Inzicht hebben in wat inburgeraars motiveert om aan hun inburgering te gaan werken.	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksmethode • Onderzoeksverslag met motivatoren van inburgeraars en aanbevelingen • Plan van aanpak	1 november 2008 - 1 juli 2009

		Alles wordt gebundeld in een handreiking	
Marketingonderzoek inburgering	Inzicht hebben in hoe onze producten (inburgeringstrajecten) aan de man/vrouw gebracht moeten worden.	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksmethode • Marketingplan inburgering met opzet marketinginstrumenten (o.a. film, gadgets, brochures) 	1 november 2008 - 1 juli 2009
Tevredenheidsonderzoek inburgeraars en andere wijkbewoners naar de mate van participatie alloctonen en autoctonen op twee momenten tijdens het innovatietraject	Inzicht hebben in het effecten van de activiteiten die gericht zijn op het verhogen van participatie van allochtone wijkbewoners.	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksopzet • Plan van aanpak • Onderzoeksrapport met resultaten en aanbevelingen <p>Alles wordt gebundeld in een handreiking</p>	1 juli 2010 - 31 december 2010 1 juli 2011 - 31 december 2011

Onderzoek motivatoren inburgeraars

De genoemde onderzoeken worden ingezet vanuit de gedachte om het nu eens goed aan te pakken en onder de inburgeraars te onderzoeken wat hen motiveert tot inburgering en participatie. Naar onze mening is dit bij alle interventies in de inburgering niet altijd even goed meegenomen en is dit nu ook deel van het probleem dat we m.n. inburgeringsbehoefte niet voldoende kunnen bereiken en motiveren. Dit onderzoek zal input genereren voor het vormgeven van de participatietrajecten vanuit het Participatie-budget. Tot en met 2009 lopen nog afspraken rondom de besteding van de WI en WWB-middelen (in Leeuwarden worden deze budgetten nu al gecombineerd ingezet) maar vanaf 2010 ligt dit open waarbij ook nog de verbinding met de educatiemiddelen gemaakt kan worden. Naast de input die het kan leveren voor Leeuwarden denken wij dat bij veel gemeenten een behoefte ligt hoe je achter de motivatie van inburgeraars kan komen en hoe je dit moet aanpakken.

Marketingonderzoek inburgering

Naast de motivatoren willen we inzetten op een marketingonderzoek rondom het product inburgering. Hierbij sluiten we aan bij de gedachte van inburgeraars als consumenten die in de toekomst mogelijk inburgering inkopen met het persoonsvolgend budget. Zoals het bij een goede productontwikkeling betaamt wordt van te voren de markt verkent, wordt bekeken hoe het product ontwikkeld moet worden maar ook hoe het verkocht moet gaan worden. Leeuwarden wil met dit onderdeel een voorzet geven om ook andere gemeenten tot meer klantgericht denken te brengen.

Tevredenheidsonderzoek participatie

Het tevredenheidsonderzoek richt zich uitdrukkelijk niet alleen op de allochtone bewoners van de wijk maar juist ook de autochtone bewoners. De activiteiten binnen het actieprogramma participatie (zie verderop) richt zich soms alleen op de inburgeraars maar soms ook heel bewust op zowel de allochtone als autochtone wijkbewoners. In het tevredenheidsonderzoek moet dit terugkomen in de beleving en effectiviteit van de activiteiten door beide groepen maar ook hoe zij hun eigen inzet in dit proces zien. Onze waarneming is dat de tevredenheidsonderzoeken binnen inburgering/integratie zich vaak eenzijdig richten op alleen de alloctonen. Hiermee blijft de wisselwerking tussen alloctonen en autoctonen uit beeld maar wordt ook geen input gekregen voor bijstellen van interventies op dit gebied. Door vanuit Leeuwarden in de opzet de tweeslag te maken kunnen we andere gemeenten niet alleen bewust maken van dit feit maar door de producten ook een handreiking doen hoe dit aan te pakken.

Werving

Activiteit	Doelstelling	Product/Resultaat	Tijdspad
Toerusten frontlijn team intercultureel werken met inburgeraars (training, coaching en begeleiding)	Bereiken en motiveren van potentiële inburgeraars richting inburgering d.m.v.	<ul style="list-style-type: none"> • Training intercultureel frontlijnwerken • Coaching- en 	1 november 2008 - 31 december 2011

	toerusten frontlijnwerkers (interculturalisatie). Inzicht in vragen van inburgeraars rondom participatie.	begeleidingsmodel voor frontlijnwerkers	
Wervingsactiviteiten vormgegeven vanuit marketingonderzoek/plan	Bereiken en werven van potentiële inburgeraars op wijkniveau vanuit een marketingaanpak.	<ul style="list-style-type: none"> • Uitgewerkte marketinginstrumenten n.a.v. het marketingplan, diverse producten w.o. beeldmateriaal, brochures etc. 	1 juli 2009 - 31 december 2011
Ambassadeursproject met sleutelfiguren om inburgeraars te werven en te verleiden tot inburgering; inzet in Heechterp Schieringen, de Vrijheidswijk en Bilgaard	Bereiken en motiveren van potentiële inburgeraars d.m.v. de inzet van mensen uit de eigen cultuurgroep.	<ul style="list-style-type: none"> • Wervingsmodel allochtone ambassadeurs • Training allochtone ambassadeurs • Coachingsmodel allochtone ambassadeurs • Plan van aanpak projectorganisatie 	1 november 2008 - 31 december 2011
<p>Voortrajecten (voorschakelen) inburgering in de wijk gericht op verleiden van m.n. inburgeringsbehoefte in de wijken Heechterp Schieringen, Vrijheidswijk en Bilgaard met de thema's:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke activering en empowerment allochtone mannen • Antillianen en Arubanen • Persoonlijk leiderschap <p><i>Mogelijk in de loop van het traject andere thema's afhankelijk van evaluatie en onderzoek motivatoren</i></p>	Motiveren potentiële inburgeraars en toeleden richting reguliere inburgeringstrajecten.	<ul style="list-style-type: none"> • Wervingsmateriaal • Methode voortrajecten op wijkniveau inclusief schakeling reguliere trajecten per thema • Plan van aanpak projectorganisatie 	1 november 2008 - 31 december 2011

Interculturalisatie frontlijnteam

Het frontlijnteam zijn de ogen en oren in de wijk en we moeten deze mensen optimaal toerusten om inburgeraars te bereiken. Maar ook om inburgeraars te motiveren om te werken aan de inburgering. Dit kan het beste werken als we gemotiveerde frontlijnwerkers hebben die het moment kunnen pakken. Frontlijnwerken is een vak apart en binnen het uitzetten van het wijkactieplan wordt nagedacht hoe we dit werken ook voor de toekomst kunnen borgen. Frontlijnwerken kan niet iedereen en de vraag is of de huidige sociale opleidingen mensen afleveren voor dit werk. Het is een relatief nieuwe vorm van werken in hulpverleningsland. Binnen het innovatietraject voegen we nog een dimensie toe aan het frontlijnwerken namelijk interculturalisatie van het werk. Frontlijnwerkers moeten in staat zijn om met iedereen contact te kunnen krijgen en dus ook met de allochtone bewoners van de wijk. Globaal gesproken is 1 op de 4 deuren in Heechterp Schieringen een allochtone deur waarachter het frontlijnteam moet zien te komen. De frontlijnwerkers moeten alles uit de kast halen hiervoor. Ze hebben al veel in hun kast maar we willen deze kast nog wat meer vullen met interculturele methoden. En hen hierin blijven begeleiden en ondersteunen omdat we begrijpen dat we veel van de frontlijnwerkers vragen. De frontlijnaanpak laat in Leeuwarden goede eerste resultaten zien en we zouden graag meer gemeenten hiermee willen begeistern.

Maar daarin willen we ook uitdrukkelijk interculturalisatie meenemen. De inzet in Leeuwarden gaat zeker mooie producten voor ander gemeenten opleveren.

Wervingsactiviteiten vormgegeven vanuit marketingonderzoek/plan

Het marketingonderzoek inburgering moet input leveren voor de te ontwikkelen middelen/tools waarmee we de inburgering aan de man/vrouw gaan brengen. Dit zal op verschillende manieren moeten gebeuren zowel passief als actief. We verwachten dat hierbij het visuele aspect erg van belang zal zijn naast het informele. Binnen dit stuk zullen producten uitgewerkt worden die per definitie overdraagbaar zijn en gemakkelijk aangepast kunnen worden aan de lokale setting.

Ambassadeurs inburgering

Binnen het ambassadeursproject gaan we sleutelfiguren inzetten om inburgeraars persoonlijk te benaderen en te motiveren tot inburgering en participatie. Deze aanpak is in Leeuwarden nog niet eerder ingezet en wordt vanuit zowel de uitvoeringsorganisaties als ook allochtone adviseurs van de gemeente al langere tijd aangeraden om in te zetten. In het land zijn al een beperkt aantal initiatieven met deze aanpak gestart en Leeuwarden zou graag met deze gemeenten een soort pilot willen starten om tot een effectieve en overdraagbare methode te komen. Deze aanpak vraagt om zorgvuldigheid en positionering. We moeten niet in de valkuil stappen dat we een aantal allochtone mensen vragen om dit er even bij te doen. Dit vraagt om goede screening, training, coaching en begeleiding. Gezien het belang die we allen bij deze inzet hebben willen we experimenteren met methoden hoe we deze ambassadeurs aan ons kunnen binden en kunnen inzetten. We verwachten met de ambassadeurs veel meer inburgeraars te kunnen werven maar het zal ons ook nieuwe inzichten rondom diversiteitsbeleid in het toch nog overwegend witte Leeuwarden en draagvlak bij de allochtone gemeenschap opleveren. De inzet van de ambassadeurs heeft ook nog het prettige effect dat ze heel zichtbaar zijn en daarmee de inburgering zichtbaar maken. Want de inzet van deze ambassadeurs is een mooie vorm van participatie. Deze ambassadeurs gaan nauw samenwerken (in onderlinge afstemming) met het frontlijnteam en het cluster inburgering van Sociale zaken. Dit cluster zit bij het schrijven van dit plan in een transitie van de intakewerkzaamheden naar de wijk Heechterp Schieringen waardoor gemeente qua inburgering ook fysiek in de wijk aanwezig zal zijn.

Voortrajecten/motivatietrajecten inburgering

Uit een inventarisatieronde binnen de zelforganisaties eind 2007 in Leeuwarden is gebleken dat m.n. inburgeringsbehoefte niet willen instappen op de huidige inburgeringstrajecten vanwege de frequentie. Naast de frequentie hebben inburgeraars ook in het algemeen niet altijd een direct beeld bij het perspectief van werken aan je inburgering. Dit zullen we veel beter moeten gaan communiceren maar ook tastbaar moeten maken met voortrajecten die in eerste instantie beter aansluiten bij de leefwereld van inburgeraars. Simpel weg kan gesteld worden dat de groep inburgeringsbehoefte niets moet. Via o.a. de voortrajecten willen we bereiken dat mensen een denkslag gaan maken van niets moeten naar iets willen. Maar wel dichtbij huis en met zo min mogelijk drempels. We willen met deze voortrajecten experimenteren om een instrument te ontwikkelen om mensen te werven en te verleiden tot inburgering. De voortrajecten omvatten een programma van een 1/2 jaar (twee dagdelen per week). De ervaring leert dat wanneer men eenmaal bezig is een knop omgaat en men het perspectief steeds beter gaat zien. Door middel van voortrajecten willen we mensen activeren dicht bij huis en hen hier vanuit motiveren om in te stappen op een regulier inburgeringstraject. Het perspectief ligt in reguliere inburgeringstrajecten, in de wijk/Werkacademie en in toekomstige participatietrajecten vanuit het Participatiebudget. We richten ons binnen de voortrajecten m.n. op groepen die we nu nog teveel missen in de inburgering. De allochtone mannen worden bijvoorbeeld nog gemist op wijkniveau. Ook de groep Antillianen en Arubanen zijn nog onvoldoende bezig met hun inburgering. In de wijk Heechterp Schieringen woont een aanzienlijke groep Antillianen en Arubanen. Maar we willen ook vanuit het algemene thema persoonlijk leiderschap mensen bereiken die willen leren hoe ze weer sturing kunnen geven aan hun leven en stap vooruit kunnen maken.

Actieprogramma participatie

Activiteit	Doelstelling	Product/Resultaat	Tijdspad
Huidige voortrajecten alfabetisering inburgeraars organiseren op wijkniveau	Verhogen bereik analfabete inburgeraars en	<ul style="list-style-type: none"> • Methode alfabetisering in de wijk • Wervingsmateriaal m.n.	1 november 2008 - 31 december

vanuit Aanvalsplan Laaggeletterdheid	verlagen drempels richting inburgeringstrajecten op wijkniveau	beeldmateriaal	2011
Duale trajecten inburgering en werk/participatie verbinden met de plannen wijkacademie	Inburgering gericht op participatie in de wijk dichtbij de inburgeraars brengen. Interculturalisatie wijkacademie.	<ul style="list-style-type: none"> • Werkmodel duale trajecten inburgering en werk/participatie in de wijk • Activeringsprogramma's voor inburgeraars gericht op participatie/werk in de wijk. • Training interculturalisatie wijkcasemanagers 	1 november 2008 - 31 december 2011
Creëren participatieplekken i.s.m. projectleider werk en participatie Heechterp Schieringen en d.m.v. project Vrijwillige Diversiteit in de wijk	Bevorderen participatie van inburgeraars in de wijk voorafgaand, tijdens of na het inburgeringstraject.	<ul style="list-style-type: none"> • Handreiking participatieplekken in de wijk • Training participatie in de wijk binnen de wijkacademie • Projectbeschrijving Vrijwillige diversiteit 	1 november 2008 - 31 december 2011
Ondernemerschap op wijkniveau/duale trajecten inburgering en etnisch ondernemerschap	Faciliteren van etnisch ondernemerschap op wijkniveau	<ul style="list-style-type: none"> • Inhoudelijk Programma dual traject inburgering en etnisch ondernemerschap (in de wijk) • Handreiking etnisch ondernemerschap in de wijk 	1 november 2008 - 31 december 2011
Ontmoetingsactiviteiten organiseren uitgaande van de natuurlijke ontmoetingsplekken in de wijk van onderop gedragen door de mensen in de wijk	Vanuit wederzijdse betrokkenheid komen tot meer interactie tussen allochtonen en autochtonen in de wijk ter bevordering van de participatie van beide groepen.	<ul style="list-style-type: none"> • Handreiking van ontmoeting tot participatie 	1 november 2008 - 31 december 2011
Project gericht op vervlechten onderwijswereld kinderen en inburgeringstrajecten ouders zowel basisschool als voortgezet onderwijs	Interactie tussen kinderen en ouders bevorderen en tot inzet maken van participatie van allochtone ouders binnen de brede school en voortgezet onderwijs.	<ul style="list-style-type: none"> • Programma samen inburgeren voor allochtone ouders en kinderen • Handreiking ouderparticipatie binnen de brede school 	1 november 2008 - 31 december 2011

Huidige voortrajecten alfabetisering inburgeraars organiseren op wijkniveau vanuit Aanvalsplan Laaggeletterdheid

Alfabetisering heeft de afgelopen jaren meer en meer aandacht gekregen gezien de ernst van de problematiek en de regeneratie. Ook in onze stad ligt hier een probleem en is de schatting dat 10% van de bevolking analfabeet is in de verschillende verschijningsvormen. Binnen deze groep nemen de inburgeraars een specifieke positie in. Vanuit de WEB-middelen worden voortrajecten ingekocht bij het Friesland College. Deze trajecten worden nu op stedelijk niveau aangeboden maar zouden juist dicht bij huis moeten plaatsvinden. Ook willen we experimenteren of tijdens de alfabetisering

al participatie ingezet kan worden en verbinding gemaakt moeten worden met het Aanvalsplan Laageletterdheid. Deze trajecten dienen uitdrukkelijk als voortraject naar de reguliere trajecten dus moet er een logische verbinding zijn. Door in de wijk te werken zullen we het bereik van analfabete inburgeraars verhogen en drempels richting inburgeringstrajecten op wijkniveau verlagen. De transitie naar de wijk wordt vanuit het innovatietraject gedaan.

Duale trajecten inburgering en werk/participatie verbinden met de plannen wijkacademie + Creëren participatieplekken i.s.m. projectleider werk en participatie Heechterp Schieringen en d.m.v. project Vrijwillige Diversiteit in de wijk

De huidige OGO-trajecten zijn in Leeuwarden al op wijkniveau georganiseerd. Maar we willen de duale inburgeringstrajecten werk/participatie vanuit de inkoop WI ook naar de wijk brengen d.m.v. verbinding met de wijkacademie. Voor Heechterp Schieringen wordt een projectleider werk en participatie aangesteld die de wijkacademie moet gaan ontwikkelen en uitvoeren; deze projectleider gaat nauw samenwerken met de projectleider wijkgerichte inburgering. De wijkacademie is een behoorlijke innovatie in Leeuwarden en een belangrijke pijler binnen het wijkactieplan. Samen kunnen zij werken aan projecten gericht op werk en participatie van wijkbewoners van Heechterp Schieringen en dan specifiek de inburgeraars. De ideeën voor de projecten komen deels uit de signalen die het frontlijnteam krijgt maar ook deels uit de pressurecooker wijkgerichte inburgering en het wijkactieplan. De projecten van de wijkacademie worden samen met re-integratiebedrijven, welzijnsorganisaties en bijvoorbeeld de Kamer van koophandel uitgevoerd. In de toekomst zullen trainingen en re-integratie instrumenten op wijkniveau worden aangeboden.

Binnen de wijkacademie komt uitdrukkelijk specifieke aandacht voor de allochtone bewoners van de wijk aangezien zij een kwart van de wijkbewoners uitmaken en nog weinig participeren op de arbeidsmarkt. Door de wijkacademie kunnen mensen ook fysiek in de wijk participeren en wordt het zichtbaar.

We zien mogelijkheden om participatieplekken maar ook betaald werk op wijkniveau of in de omgeving van de wijk te creëren. Hierbij denken we aan het wijkcentrum en de basisschool maar ook het nabijgelegen winkelcentrum de Centrale. Ook zullen we de aansluiting zoeken bij activiteiten vanuit het wijkactieplan waarbinnen participatieplekken gecreëerd kunnen worden bijvoorbeeld binnen de energieteams en de renovatieplannen van de corporaties.

Bij de participatieplekken op wijkniveau zal ook een verbinding gemaakt worden met Duizend en Kracht en het al bestaande project Vrijwillige Diversiteit. Binnen dit laatste project wordt enerzijds gewerkt aan de beeldvorming bij allochtonen rondom vrijwilligerswerk maar wordt ook gewerkt aan diversiteitsbeleid bij vrijwilligersorganisaties. Er is behoefte aan andersoortig vrijwilligerswerk en naast de geijkte organisaties zullen ook andere organisaties moeten worden aangesproken op het creëren van participatieplekken voor allochtonen.

De trajecten worden bekostigd vanuit de WI-middelen. Het experiment om de trajecten te verbinden met de wijkacademie en de transitie van de trajecten naar de wijk worden bekostigd vanuit het innovatietraject.

Ondernemerschap op wijkniveau/duale trajecten inburgering en etnisch ondernemerschap

Binnen de verschillende etnische groepen is zelfstandig ondernemerschap een lang gekoesterde wens zowel bij mannen als vrouwen. Leeuwarden is in 2008 gestart met project Matriamarkt dat zich specifiek richt op het begeleiden van allochtone zelfstandig ondernemers. In duale trajecten inburgering en zelfstandig ondernemerschap willen we een verbinding maken tussen taal, kennis Nederlandse samenleving en het project Matriamarkt. Alhoewel Leeuwarden niet tot de pilotgemeenten inburgering en etnisch ondernemerschap behoort en ook het examenprofiel nog niet klaar is, willen we toch al losgaan met de ontwikkeling van deze duale trajecten etnisch ondernemerschap. Het Friesland College is bereid hier een traject op te creëren. In Leeuwarden moeten we vanuit de huidige inkoop nog 75 trajecten inhoudelijk invullen dus hiervoor is al budget. Maar de transitie naar de wijk en het faciliteren van etnisch ondernemerschap in de wijk gaan we als experiment vanuit het innovatietraject oppakken. In het wijkactieplan is zelfstandig ondernemerschap een speerpunt en past deze activiteit binnen het innovatietraject hierbij naadloos aan. Er wordt samenwerking gezocht met bijvoorbeeld stadsontwikkeling om te kijken hoe we bedrijfsruimte kunnen opzetten. Bijvoorbeeld onderin portiekflats of mogelijk in nog te bouwen capaciteit. Een droom zou zijn om een bazaar te realiseren. Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat de ondernemers in de wijk zelf aan de slag gaan met hun onderneming.

De financiering van dit onderdeel wordt in de begroting op PM gesteld. Er zal nog overleg met WW&I plaatsvinden hoe wij kunnen aansluiten bij de landelijke pilots zowel inhoudelijk als financieel.

Ontmoetingsactiviteiten organiseren uitgaande van de natuurlijke ontmoetingsplekken in de wijk van onderop gedragen door de mensen in de wijk

We willen een duidelijke kwaliteitsslag maken en we willen dit o.a. bereiken door te werken aan de sociale samenhang tussen allochtonen en autochtonen in de wijk. Dit kan door meer gebruik te maken van natuurlijke ontmoetingsplekken in de wijk zoals de school, de speeltuin, het wijkgebouw etc. Ook willen we kijken of we bewoners kunnen uitdagen om zelf met ideeën te komen vanuit het DOEN!-concept: Mee doen, samen doen, zelf doen. Onbekend maakt onbemind en zorgen dat mensen elkaar leren kennen kan bijdragen aan de sociale samenhang in de wijk. De ontmoetingsactiviteiten kunnen plaatsvinden op wijkniveau maar misschien moeten we beginnen op straat of pleintjesniveau. Vanuit ontmoeting willen we meer betrokkenheid bereiken en de participatie van zowel allochtone als autochtone wijkbewoners. Vanuit de ontmoeting moet men komen tot participatie.

Project gericht op vervlechten onderwijswereld kinderen en inburgeringstrajecten ouders zowel basisschool als voortgezet onderwijs

Al vele jaren wordt gewerkt met opvoedingsondersteuning binnen de inburgering. Vanuit het inburgeringsexamen ligt m.n. de nadruk op het bij brengen van kennis bij de ouders. Maar de interactie tussen ouders en kinderen wordt hierbij niet altijd voldoende opgepakt. Met name rondom de opvoeding van pubers bestaat veel verwarring bij allochtone ouders. Omgekeerd hebben veel jongeren niet het gevoel met problemen en vragen bij hun ouders terecht te kunnen. Een uitdaging is om de onderwijswereld van ouders en kinderen te verweven. De brede school biedt hiervoor een prima setting m.n. wat betreft de participatie van ouders. De nadruk in dit project ligt op de communicatie tussen kinderen en ouders en op ouders meer betrokken krijgen bij de leefwereld van hun kinderen/jongeren.

Communicatie

Activiteit	Doelstelling	Product	Tijdspad
Pressurecooker wijkgerichte inburgering	(Probleem)analyse en oplossingsrichtingen voor wijkgerichte inburgering	<ul style="list-style-type: none"> Pressurecookermethode 	1 september 2008 - 1 november 2008
Plan van aanpak wijkgerichte inburgering	Formuleren samenhangende aanpak wijkgerichte inburgering	<ul style="list-style-type: none"> Plan van aanpak/visiedocument 	1 september 2008 - 1 november 2008
Sociale kaart betrokken partijen inburgering en integratie op wijkniveau (samenwerking en samenhang)	Inzicht geven in wat zich afspeelt op het gebied van de inburgering en integratie in de stad/wijk	<ul style="list-style-type: none"> Waaier/Sociale kaart Virtuele wijk 	1 november 2008 - 1 december 2011
Wijkateliers participatie en integratie in de wijken Heechterp Schieringen, Vrijheidswijk en Bilgaard	Dialogoog tussen allochtone en autochtone wijkbewoners en bestuurders/beleidsmakers	<ul style="list-style-type: none"> Handreiking wijkateliers 	1 oktober 2009 - 31 december 2011

Pressurecooker wijkgerichte inburgering + Plan van aanpak wijkgerichte inburgering

In Leeuwarden is de pressurecooker inmiddels een beproefde methode om te verbinden, om te analyseren maar vooral om oplossingsrichtingen te generaliseren. Ook voor het schrijven van dit plan van aanpak is de pressurecooker weer ingezet. Deze methode willen we graag overdragen naar andere gemeenten om hen ook aan het pressurecooken te krijgen.

Ook dit plan van aanpak kan voor andere gemeenten als inspiratiebron dienen rondom de aanpak van wijkgerichte inburgering. Hoe maak je hier een samenhangend verhaal van en hoe neem je alle

partijen mee. Deze producten willen we niet alleen schriftelijk overdragen maar willen we uitdrukkelijk ook via workshops, inleidingen communiceren.

Sociale kaart betrokken partijen inburgering en integratie op wijkniveau

Dialogo is een belangrijk thema binnen het integratiebeleid in Leeuwarden m.n. vanwege de effectiviteit. Ook binnen het innovatietraject willen we blijven communiceren met de doelgroep en de wijk. Vanuit de pressurecooker is sterk aangegeven dat een sociale kaart nodig is om eens heel simpel in beeld te brengen wat we allemaal al doen en wat er allemaal mogelijk is. We willen dit zowel in de vorm van een waaier maken maar we willen ook de virtuele weg bewandelen. Hiervoor zijn al producten voorhanden (presentatie IT-preneurs). We zijn van mening dat niet alles virtueel kan en mensen vooral echt aan het participeren moeten. Maar ICT kan wel heel goed een rol hebben in kennisoverdracht en het ontsluiten van informatie.

Wijkateliers participatie en integratie in de wijken Heechterp Schieringen, Vrijheidswijk en Bilgaard

Een wijkatelier is een werkvorm om een soort wijkvergadering te houden met alle partijen op een gelijkwaardig niveau. In Leeuwarden willen we dit combineren met een wijkdiner in samenwerking met het Van Harte restaurant (minima-restaurant). Na een lekkere maaltijd gaat men in gesprek over punten die spelen op het terrein van leefbaarheid van de wijk en dan specifiek de integratie/participatie in de wijk. De moskeeën, de zelforganisaties en het wijkpanel zijn hierbij belangrijke partners. Ook vanuit de gemeente zal de burgemeester en de wethouder zijn bijdrage leveren.

3.2 Organisatie

Binnen het college zijn de volgende wethouders betrokken:

Dhr. R. Sluiter

Portefeuilles:

- zorg en opvang (incl. inburgering en integratie)
- wonen
- Grotestedenbeleid
- wijkactieplan Prachtwijk Heechterp Schieringen

(eerst verantwoordelijke wethouder)

Daarnaast zijn ook betrokken:

Dhr. M. Florijn

Portefeuilles:

- werk en inkomen
- publieke dienstverlening
- sport
- bedrijfsvoering

Dhr. G. Krol

Portefeuilles:

- jeugd en onderwijs
- verkeer en vervoer
- financiën
- stadstoezicht

Voor het project wordt een projectleider aangesteld voor 30 uur p/w. De projectleiding heeft de coördinatie over het project en is trekker, aanjager en procesbewaker. Ook is de projectleider contactpersoon voor het ministerie van VROM. De projectleider zal nauw samenwerken met de projectleider werk en participatie Heechterp Schieringen, de projectleider Participatie-budget en de teamleiding van cluster inburgering bij Sociale Zaken.

De projectleider wordt voor 4 uur per week ondersteund door een projectassistent voor onder andere secretariële zaken. Vanuit Sector Bedrijfsvoering wordt de projectcontrolling verzorgd. Alle mensen betrokken bij het innovatietraject zullen een ambassadeursrol kunnen vervullen op lokale en landelijke bijeenkomsten rondom inburgering en wijkgericht werken.

Het project wordt gepositioneerd binnen de Sector Werk en Inkomen; er zal in nauw overleg met Sector sociale gebiedsontwikkeling en Sector Sociale Zaken gewerkt worden maar ook met de Dienst Stadsontwikkeling. De projectleider zal een projectgroep opzetten waarin intern de betrokken mensen afstemmen. Parallel aan te projectgroep zal ook een wijkgroep gevormd worden met de betrokken partijen in het veld. Hierbij zullen de organisaties die aan de pressurecooker hebben deelgenomen weer betrokken worden.

De wijkmanager/programmaleider Heechterp Schieringen is in het voorbereidingstraject al nauw betrokken bij het formuleren van dit plan van aanpak. De rol van de wijkmanager is steeds om de verbinding te blijven houden met het wijkactieplan en te zorgen dat onderlinge synergie ontstaat tussen de activiteiten in de wijk.

Met de procesmanager VROM voor Leeuwarden is inmiddels een goede samenwerking opgebouwd. Deze samenwerking kan worden verbreed naar het innovatietraject wijkgerichte inburgering. De procesmanager zal m.n. worden ingezet voor klankborden, best practices, procesondersteuning en kennisdeling andere gemeenten.

De aanvraag voor het innovatietraject wijkgerichte inburgering is door het college gemandateerd aan de directeur Welzijn, Mw. D. Bouma. De betreffende wethouders zijn zeer betrokken bij dit innovatietraject en zullen via het interne Sociale Pijleroverleg geïnformeerd worden.

3.3 Concrete producten

In het activiteitenoverzicht zijn de producten van het project aangegeven waarbij we vooral uit zijn gegaan van de overdraagbaarheid naar andere gemeenten.

Hoofdstuk 4 Tijds- en financiële planning

4.1 Tijdsplanning

De projectleiding zal op 1 november beginnen. De periode voorafgaand wordt gebruikt voor het ontwikkelen van dit plan van aanpak en de afstemming met VROM. De projectleiding zal de maanden november en december gebruiken om in te werken, het werkveld te verkennen en zaken te implementeren. Contact en verbinding staat hierbij voorop. Tevens zal deze tijd gebruikt worden voor het schrijven van de interne projectopdracht waarin de afzonderlijke activiteiten meer uitgewerkt worden alsook de projectstructuur. In het activiteitenoverzicht in reeds aangegeven welke producten wanneer verwacht mogen worden.

Hoofdstuk 5   Monitoring en verantwoording

De voortgang van het innovatietraject zal op verschillende momenten en niveaus binnen de organisatie teruggekoppeld worden. De betrokken wethouders zullen in het 6 -wekelijkse Sociale pijleroverleg zonnodig geïnformeerd worden alsook in de 2-wekelijkse periodieke overleggen. Het college zal het projectplan vaststellen en daarmee wordt bij de aanvang van het project ook de raad geïnformeerd. Jaarlijks zal de raad op hoofdlijnen geïnformeerd worden.

De sector Werk en Inkomen kent een eigen monitor opzet waarmee de raad wordt geïnformeerd. Participatie is een onderdeel van deze monitor. Zo mogelijk zal dit project in de monitor verwerkt worden. Ook zal het project in de terugkoppeling naar de raad rondom de voortgang Heechterp Schieringen worden meegenomen.

Relevante vragen hierbij zijn:

- Wordt het gemakkelijker om inburgeraars te bereiken en op traject te krijgen?
- Neemt het aantal inburgeraars dat een inburgeringsexamen behaald toe?
- Neemt de participatie van inburgeraars daadwerkelijk toe?
- Wordt de interactie tussen allochtone en autochtone wijkbewoners bevorderd door de activiteiten vanuit het innovatietraject?
- Verbeterd de communicatie met de doelgroep?

Bijlage 1 Lokale inburgeringsagenda

In samenspraak met het ministerie van VROM/WW&I is door de gemeente Leeuwarden gewerkt aan het opstellen van een lokale inburgeringsagenda. De inburgeringsagenda is op 22 september 2008 vastgesteld en daarmee is bij alle partijen commitment gegeneerd wordt voor de thema's op de agenda.

De volgende punten vormen de inburgeringsagenda:

- Werving en bereik inburgeringsbehoefigen
- Wijkgerichte inburgering
- Duale trajecten inburgering en zelfstandig ondernemerschap
- Capaciteit kinderopvang
- Uitbreiding inzet Inburgeringscoaches
- Voorbereidingstraject Participatiefonds
- Samenwerking SUWI-keten

Het Deltaplan Inburgering zal d.m.v. de lokale inburgeringsagenda een uitwerking hebben op de kwaliteit van de inburgeringstrajecten en vanaf 2010 ook op de capaciteit van de inburgeringstrajecten. Het doel van de inburgeringsagenda is verbetering van de kwaliteit en het rendement van de inburgering maar ook het aantal deelnemers dat een inburgeringstraject volgt. Naast de inburgeringsplichtigen, willen we uitdrukkelijk ook de inburgeringsbehoefigen bereiken die nu nog niet voldoende ingeburgerd zijn. Dit zal enerzijds worden bereikt door een extra inzet op het bereiken en motiveren van deze groep, maar ook door een passender aanbod te hebben. Bijvoorbeeld in de vorm van de duale trajecten inburgering en zelfstandig ondernemerschap, het inzetten van meer inburgeringscoaches en het wegnemen van knelpunten rondom de kinderopvang. Vanaf 2009 komen extra middelen vanuit het Rijk om meer inburgeringstrajecten aan te kunnen bieden. De punten op de inburgeringsagenda zullen hieronder nog kort worden toegelicht:

- *Werving en bereik inburgeringsbehoefigen*

De gemeente Leeuwarden heeft een prognose opgegeven van 750 inburgeringstrajecten voor de periode 2007-2009. Daarnaast heeft Leeuwarden in het kader van het generaal pardon een prognose ingediend van 50 trajecten voor de periode 2008. Leeuwarden wil deze trajecten gerealiseerd hebben voor eind 2009. Tot nu toe is duidelijk gebleken dat m.n. de inburgeringsplichtigen bereikt worden maar de inburgeringsbehoefigen duidelijk niet. Dit terwijl de verhouding in Leeuwarden ongeveer 50 % -50 % is. De verwachting is dat de groep potentiële inburgeringsplichtigen eens zal opdrogen.

In het voorjaar van 2008 is een analyse gemaakt van de groep inburgeraars in Leeuwarden op zowel stedelijk als op wijkniveau. Deze analyse heeft ons veel meer inzicht gegeven in de samenstelling per wijk. De analyse is verwerkt in een beleidsadvies hoe de werving en bereik van m.n. inburgeringsbehoefigen aangepakt moet worden. Op basis van dit beleidsadvies wordt nu door de afdeling Voorlichting en communicatie gewerkt aan een communicatieplan waarin verschillende acties en instrumenten ontwikkeld zullen worden. Deze zullen m.n. op wijkniveau plaatsvinden. Gezien de uitdaging om met name inburgeringsbehoefigen te bereiken wordt in het communicatieplan vooral ingezet op werving en bereik van deze groep inburgeraars. Er moet geïnvesteerd worden in treffende instrumenten waarmee we de groep goed in kaart krijgen, goed kunnen bereiken en kunnen motiveren om mee te doen. In het najaar van 2008 zal inburgering lokaal veel zichtbaarder gemaakt worden en zal aangehaakt worden bij de landelijke campagne "het begint met taal". In het communicatieproces richting inburgeraars zal de gemeente Leeuwarden duidelijk een rol hebben maar ook diverse externe organisaties waar onder de zelforganisaties.

- *Wijkgerichte inburgering*

Leeuwarden is één van de acht gemeenten die ingeloot zijn voor het innovatietraject wijkgerichte inburgering vanuit het Deltaplan Inburgering en kan hiermee op het gebied van de inburgering verder innoveren.

- *Duale trajecten inburgering en zelfstandig ondernemerschap*

Voor een deel van de inburgeraars is het een lang gekoesterde droom om zelf een zaak te beginnen. Soms was men al in het land van herkomst zelfstandig ondernemer. Realiteit is ook dat de arbeidsparticipatie van allochtonen nog steeds laag is en zelfstandig ondernemerschap een kans is om aan het werk te gaan. In 2008 is in Leeuwarden het project Matriamarkt van start gegaan en ondergebracht bij het Bureau Zelfstandigen Fryslân. Matriamarkt ondersteunt m.n. allochtone vrouwen en mannen bij het beginnen van een eigen bedrijf. De groep krijgt begeleiding maar begeleidt elkaar ook.

Naast de al bestaande examenprofielen werk en OGO zullen twee nieuwe examenprofielen ontwikkeld worden voor het inburgeringsexamen, nl. etnisch ondernemerschap en maatschappelijke participatie. Ten aanzien van het laatste thema bestaat een grote behoefte bij inburgeraars en zou een oplossing zijn voor groepen waarbij nu sprake is van een mismatch in de inburgering. Ten aanzien van de invulling van zo'n traject bestaan al wel duidelijke beelden. Ten aanzien van duale trajecten inburgering en zelfstandig ondernemerschap bestaat nog een grote uitdaging om dit te realiseren. Van de 750 trajecten die de gemeente Leeuwarden heeft ingekocht moeten 75 nog inhoudelijk worden ingevuld. Deze voorziene keuze destijds biedt nu nog de mogelijkheid om trajecten inhoudelijk te vullen rondom de nieuwe examenprofielen. Van de 75 trajecten zullen 10 trajecten uitgezet worden rondom duaal inburgering en etnisch ondernemerschap.

- *Capaciteit kinderopvang*

Het realiseren van kinderopvang is van essentieel belang voor de deelname van allochtone vrouwen aan de inburgering. De capaciteit binnen de kinderopvang is van tijd tot tijd een probleem maar ook de matching van lestijden en de beschikbare plekken. Er is behoefte aan flexibele opvang in wisselende frequentie die aansluit bij de lestijden van de moeders.

Naast de capaciteit speelt ook een probleem rondom beeldvorming bij kinderopvang en onbekendheid met gastouderopvang bij de doelgroep. Dit vertraagt regelmatig de start van het inburgeringstraject. Tot slot moet er aandacht zijn voor de groep inburgeringsbehoeftegen die niet tot de doelgroep van de Wet Kinderopvang behoren en daarom dus ook geen kinderopvangtoeslag krijgen.

Leeuwarden wil samen met de taalaanbieders en de kinderopvanginstellingen in Leeuwarden maar ook de brede scholen werken aan een creatief plan waarbinnen een oplossing wordt gevonden voor de geconstateerde problemen.

- *Uitbreiding inzet inburgeringscoaches*

De gemeente Leeuwarden heeft ingeschreven op 200 inburgeringscoaches bij WW&I en toegewezen gekregen. In Leeuwarden is binnen de huidige OGO-trajecten de inburgeringscoach al actief. Binnen oudkomersprojecten in het verleden waren al goede ervaringen opgedaan met coaching.

Ondersteuning van de inburgeraar door een coach kan het verschil maken tussen sociale isolering en sociale activering. De inburgeringscoach wordt nu alleen nog maar ingezet voor inburgeraars binnen het inburgeringstraject OGO (opvoeding, gezondheidszorg en onderwijs). Maar door de uitbreiding van het aantal zal nu ook de inburgeringscoach ingezet worden binnen de duale trajecten inburgering en participatie/werk voor laag- en middelhoog opgeleide inburgeraars.

De inburgeringscoach ondersteunt de inburgeraar bij het daadwerkelijke bereiken van de persoonlijke doelen op het gebied van maatschappelijke participatie en het vullen van de portfolio. Sociale activering vormt een deel van het proces van inburgering en integratie. Door coaching leren deelnemers na te denken over toekomstige bezigheden en vervolgens daadwerkelijk stappen te zetten.

De inburgeringscoaches in Leeuwarden werken outreachend, bijvoorbeeld thuis, op school of in het wijkgebouw. De inhoud van de coaching is afhankelijk van de behoefte van de inburgeraar, maar is altijd gericht op sociale activering passend binnen de doelen van de Wet Inburgering.

De inburgeringscoaches gaan na wat mogelijkheden voor de inburgeraar zijn en stimuleren bij het zetten van stappen richting (vrijwilligers)werk, cursussen, buurtactiviteiten, vrijetijdsbesteding enz.. Ook zal de inburgeringscoach activiteiten aan kunnen bieden vanuit het eigen netwerk of expertise.

- *Vorbereidingstraject Participatiefonds*

Vanuit de ministeries van SZW, OCW en VROM/WW&I is gewerkt aan de Wet participatiebudget. In deze wet wordt geregeld dat de budgetten Wet Inburgering, WWB en WEB (volwasseneneducatie) ontschot worden en gecombineerd kunnen worden ingezet voor participatietrajecten. Deze nieuwe wet moet het voor gemeenten gemakkelijker maken om een geïntegreerd aanbod te realiseren gericht op de participatie van verschillende groepen w.o. allochtonen. In de komende periode wil de gemeente Leeuwarden de sociale samenhang in de stad verder versterken. Participatie is hierbij een sleutelbegrip naast betrokkenheid want betrokkenheid begint met meedoen. Meedoen kan langs verschillende wegen, bijvoorbeeld via betaald werk of via vrijwilligerswerk of mantelzorg. De gemeente Leeuwarden is van mening dat mensen en de maatschappij gebaat zijn bij het participeren van mensen aan de samenleving. Mensen dienen economisch zelfredzaam te zijn en onze voorzieningen zijn er voor diegene die dit niet op eigen kracht kunnen bereiken.

De visie op participatie is beschreven in het strategisch visiedocument dat gezamenlijk met de herijking van de integratievisie een geheel vormt op het thema participatie.

Leeuwarden is één van de geselecteerde gemeenten om deel te nemen aan het voorbereidingstraject Participatiefonds. De voorbereidingstrajecten biedt gemeenten maar ook het rijk de mogelijkheid om zich al voor te bereiden op de komst van de nieuwe wet voordat de wet er is. Er is een plan van aanpak geschreven met daarin activiteiten en producten waarmee Leeuwarden zich wil voorbereiden. Uitgangspunt hierbij is te komen tot een integraal participatieaanbod voor mensen die nog niet voldoende participeren. Door de mogelijkheid om budgetten gecombineerd in te zetten biedt dit kansen voor o.a. allochtonen. Een combinatie van taalonderwijs en kennis van de Nederlandse samenleving (inburgering) met een gerichte beroepsopleiding (educatiemiddelen) en gerichte arbeidsmarkttoeleiding (WWB) kunnen we echt komen tot duurzame participatie van allochtonen.

Zowel het Voorbereidingstraject Participatiefonds als ook het innovatietraject wijkgerichte inburgering moet input leveren voor het inrichten van inburgeringstrajecten in 2010. Beide projecten zullen kwalitatief onderdelen kunnen toevoegen aan de huidige inburgeringsprogramma's.

- *Samenwerking SUWI-keten*

Net al veel andere gemeenten is ook Leeuwarden volop betrokken bij het inrichten van de toonkamer. Binnen dit proces wil de gemeente Leeuwarden met de SUWI-partners afspraken maken over verdere integratie van de dienstverlening aan inburgeraars. De huidige duale trajecten inburgering en participatie/werk zijn al verweven met de Werkacademie. Echter de samenwerking met het UWV kan op het punt van de inburgering nog sterk verbeterd worden zodat ook inburgeraars met een WW of WAO/WIA-uitkering snel een inburgeringstraject kan worden aangeboden. Hierbij zal ook gekeken moeten worden naar het combineren van inburgeringsbudget bij de gemeente en re-integratiebudget bij het UWV. Het brede scala aan instrumenten en ontwikkelingsmogelijkheden moeten beschikbaar komen aan de inburgeraar. Maar ook de medewerkers bij de verschillende organisaties moeten in staat zijn om inburgeraars goed te begeleiden en te bemiddelen richting de arbeidsmarkt. Bij de hele inzet gaan we uit van de talenten bij inburgeraars en dat medewerkers weten hoe ze bij deze talenten kunnen komen.

Bijlage 2 Wijkactieplan Heechterp Schieringen

Door de minister van Wijken, Wonen en Integratie is Heechterp-Schieringen als één van de veertig wijken aangewezen waar de kwaliteit van het leven en de leefomgeving door een cumulatie van problemen flink achter blijft bij die van andere wijken in de stad. Bewoners, gemeente, corporaties en anderen die actief zijn in de wijk onderkennen dat Heechterp-Schieringen een wijk met problemen is, maar vinden probleemwijk een te zware betiteling.

Het actieplan is er in sneltreinvaart gekomen. Zodra bekend werd dat Heechterp-Schieringen bij de wijken op de lijst van minister Vogelaar hoorde hebben gemeente, bewoners en corporaties een eerste gezamenlijke probleemanalyse gemaakt. Veel gehoorde opmerking was meteen: ‘je kunt de problemen op straat niet zien, ze zitten achter de voordeuren’. We hebben de minister, tijdens haar wijkbezoek, dan ook vooral achter die voordeuren laten kijken. Er zijn bij het formuleren van het actieplan twee parallelle sporen gevolgd:

Spoor 1: snelkookpannen

In zeven bijeenkomsten hebben professionals en leden van het wijkpanel (overlegorgaan van bewoners) zich gebogen over de thema's in Heechterp-Schieringen. Die bijeenkomsten hadden het karakter van snelkookpannen: selecteren van de meest wezenlijke problemen en daarvoor onder druk zoeken naar de beste (gezamenlijke) oplossingen. En de deur ging niet open voor die oplossingen er waren! De thema's van de snelkookpannen waren:

- Leren (inclusief opvoedingsachterstanden en jeugdproblematiek)
- Veiligheid
- Wonen en duurzaamheid
- Werken (incl. armoede)
- Integratie
- Complexe sociale problematiek
- Stedenbouwkundige kwaliteit, onderhoud en voorzieningen

De bijeenkomsten zijn druk bezocht door een breed veld van professionals die al hun creativiteit beschikbaar willen stellen om daadwerkelijk tot oplossingen te komen. Daarbij is ook buiten de instellingsbelangen gekeken ten gunste van de aanpak van de wijk. Het wijkpanel was aanwezig om het bewonersgeluid te laten horen.

Spoor 2: gesprekken met bewoners

Op vier plekken in de wijk zijn in de tweede helft van juni “zomeravondgesprekken” gehouden. Met muziek zijn wijkbewoners opgetrommeld om met ons in gesprek te gaan over de wijk en hun toekomst in die wijk. Ook hebben we met meiden en met jongens gesproken en hebben de kinderen van de brede school in de wijk hun inbreng geleverd. De gesprekken zijn bewust “klein” gehouden: medewerkers van gemeente en corporatie, die elk met een aantal bewoners rondom een tafeltje of in een kleine kring in gesprek gingen. Het doel van al deze gesprekken was, om bewoners op een frisse en informele manier in het aller-vroegste stadium te betrekken bij het plan voor hun wijk. Opvallende uitkomst is dat veel mensen in anonimiteit leven maar dit eigenlijk wel anders willen. Maar ook dat vrijwel bij elke bijeenkomst concrete plannen van bewoners zijn geboren om samen iets op te pakken.

De resultaten van de snelkookpannen en de gesprekken met bewoners zijn gebundeld. Vervolgens zijn er door de gemeente keuzes gemaakt en is er met een aantal deskundigen gesproken over de invulling van de hoofdlijnen van het actieplan. Het concept van dat actieplan hebben we teruggelegd bij al diegenen die meegedacht en meegewerkt hebben. De reacties hebben deels een plek gekregen in het plan, en deels is in de reactienota opgenomen waarom de reactie niet meegenomen is. Na besluitvorming in het college van Burgemeester & Wethouders wordt het plan bij alle partijen teruggelegd, met de voor die organisatie specifieke vragen. We merken dat dit open planproces heeft geleid tot een grote betrokkenheid. Bij de uitvoering van het plan rekenen we hier weer op.

Probleemanalyse: wat speelt er in Heechterp-Schieringen?

Heechterp-Schieringen bestaat uit de buurten Heechterp en Schieringen. We zullen een schets geven van de belangrijkste problemen in Heechterp-Schieringen en hun achtergronden.

- *Wonen*

Heechterp is gebouwd tussen 1958 en 1963. De buurt bestaat voornamelijk uit sociale huurwoningen (88 %): eengezinswoningen, galerijflats en veel portiekflats. In de jaren negentig heeft een herstructurering plaatsgevonden waarbij flats gesloopt zijn. Ter vervanging is een beperkt aantal eengezins(koop)woningen gebouwd. Desondanks ligt de verhuisgeneigdheid van bewoners nog steeds boven het Leeuwarder gemiddelde. Schieringen is een van de oudste naoorlogse buurten van Leeuwarden en is gebouwd tussen 1950 en 1958. De buurt is gevarieerd van opzet, met koop- maar ook veel sociale huurwoningen.

In beide buurten zijn de woningen en de openbare ruimte in redelijk goede staat, alleen delen van het particulier eigendom worden niet goed onderhouden.

De woningvoorraad is eenzijdig samengesteld. In heel Leeuwarden-Oost is de sociale woningbouw binnen de woningvoorraad oververtegenwoordigd. Bovendien staan hier relatief veel van de goedkopere sociale huurwoningen van Leeuwarden. Ook in het beperkte aandeel koopwoningen overheerst het goedkoopste segment. Gevolg hiervan is dat in heel Leeuwarden-Oost veel mensen wonen met een laag inkomen. In de wijk wonen veel studenten van de Leeuwarder hogescholen: het aandeel 20-24 jarigen in de bevolking is 22 % (Leeuwarden: 10 %).

Voor inwoners van Heechterp-Schieringen die zich door scholing of anderszins verbeteren zijn er in de wijk, maar ook in de omgeving van de wijk relatief weinig mogelijkheden een geschikte woning te vinden: er zijn te weinig mogelijkheden voor een wooncarrière binnen de wijk. Voor ouderen zijn er onvoldoende aangepaste woningen. De Leeuwarder corporaties merken bovendien dat de verhuurbaarheid van een deel van de woningen onder druk staat. Er zijn vooral in de woningen van coöperaties al maatregelen genomen om de woningen energiezuiniger te maken. Een deel van de particuliere voorraad is in handen van particuliere verhuurders. Voor het merendeel betreft het meergezinswoningen, maar ook voor een deel grondgebonden woningen. In de wijk Schieringen worden veel huizen opgekocht door ouders van studenten. Juist in deze laagbouwhuizen liggen kansen om een wooncarrière binnen de wijk mogelijk te maken.

- *Werk en inkomen*

De problemen in Heechterp-Schieringen concentreren zich rondom werkeloosheid en armoede. Heechterp is de armste wijk van Nederland (CBS 2004). De werkeloosheid is hoog en gaat vaak over van de ene op de andere generatie.

De economie in Noord-Nederland kende door de jaren heen een sterke focus op productie: landbouw, industrie en bouwnijverheid. Waar andere delen van het land al vroeg een omslag maakten naar de dienstensector, kwam dat proces in het Noorden pas veel later op gang. Leeuwarden heeft de achterstand intussen op het terrein van de financiële dienstverlening meer dan ingelopen. Maar waar het gaat om werkgelegenheid bestaat er nog steeds een grote spanning tussen vraag en aanbod. De goedkope woningvoorraad van Leeuwarden bood (in de tijd dat de zuivelindustrie en andere industriële bedrijvigheid de belangrijkste werkgevers waren) veelal onderdak aan werkers met een blauwe boord. Nu de werkgelegenheid in de stad in belangrijke mate en in relatief korte tijd een kwestie van witteboordenbanen is geworden, ontstaat de problematiek waar juist een wijk als Heechterp-Schieringen sterk mee te maken heeft. Wijkbewoners, die zich opwerken naar een hoogwaardige baan, vetrekken uit de wijk en regelmatig zelfs uit de stad. Hun plek wordt ingenomen door mensen uit Leeuwarden en ruime omgeving die afkomen op de goedkope huurflats van de wijk: mensen zonder of met een laag inkomen. Van de oorspronkelijke bewoners blijven zij over die door hun inkomen niet weg kunnen komen, maar gelukkig ook een aantal mensen die zich goed thuis voelen in de wijk (vaak in de laagbouw).

Dat leidt tot het volgende beeld:

- Van de beroepsbevolking in Heechterp-Schieringen is 21% werkloos.
- De werkloosheid in de groep van 18 tot 24 jaar is hoog (12% versus 6 % in geheel Leeuwarden).
- Veel van de werklozen zijn langer dan 5 jaar werkloos.
- Van de 482 werkzoekenden hebben 292 (60 %) een opleiding van maximaal VMBO.

- *Complexe sociale problematiek*

Het aantal huishoudens dat te maken heeft met complexe sociale problematiek is groot. In Leeuwarden zijn sociale teams actief die de hulp- en dienstverlening rondom die problematiek coördineren. 17 % van alle gevallen die door de sociale teams worden behandeld betreffen personen die wonen in Heechterp-Schieringen, terwijl slechts 4 a 5 % van de inwoners van Leeuwarden daar woont. In veel van de behandelde zaken speelt psychiatrische problematiek op de één of andere manier een rol. Verder gaat het om een mix van (onder andere) inkomensproblemen, verslaving, gezondheidsproblemen, relatieproblemen, opvoedingsproblemen, huiselijk geweld en overlast. Er zijn twee belangrijke verklaringen voor het vaak voorkomen van complexe sociale problemen. Allereerst is dat het anonieme leven in de wijk: er zijn vooral in de hoogbouw weinig of alleen zeer oppervlakkige onderlinge contacten. Sociale problematiek komt veelal pas naar buiten als de problemen groot en onoverkomelijk zijn geworden. Een tweede belangrijke reden ligt in de aantrekkingskracht van de goedkope woningvoorraad op mensen met een laag inkomen en daarmee weinig veerkracht in tijden van tegenspoed. Doordat de doorstroming in de hoogbouw bovendien redelijk hoog is, ontbreekt veelal een lokaal netwerk waar in geval van problemen op terug gevallen kan worden. Na verloop van tijd worden onder deze omstandigheden kleine problemen vaak grote problemen. Een andere belangrijke oorzaak ligt in de constatering van MEE-Fryslân dat zij in Heechterp-Schieringen verhoudingsgewijs twee keer zoveel klanten hebben als in de rest van Leeuwarden. Het gaat hier om mensen met verstandelijke beperkingen (IQ lager dan 90). Voor hen is het nog moeilijker zich staande te houden in een steeds ingewikkelder wordende wereld. MEE geeft aan dat een deel van hun doelgroep bovendien slecht herkend wordt binnen de hulpverlening. Ook daardoor kunnen problemen tot behoorlijke proporties gerezen zijn voordat de hulpverlening zicht krijgt op een gezin.

- *Leren en opgroeien*

Er is in relatief veel gezinnen sprake van 'opvoedingsfalen'. Dat hangt sterk samen met het grote aantal gezinnen met complexe gezinsproblematiek en het relatief grote aantal ouders met verstandelijke beperkingen. Er zijn 'achterstanden' op het gebied van onder meer taal. Dat geldt zowel voor allochtone als voor autochtone kinderen. Professionals signaleren dat het moeilijk is om kwetsbare gezinnen en jongeren te bereiken. Goede samenwerking tussen de buurtschool en voorschoolse voorzieningen op terrein van voor- en vroegschoolse educatie staat onder druk door wijziging financiering. Uit analyses van de school voor het project Gezonde Start van GGD Fryslân blijkt dat 15 - 20% van de kinderen last heeft van overgewicht en dat het lidmaatschap van sportverenigingen erg laag is.

Jongeren hebben een beperkte binding met de wijk. Op de middelbare scholen in de wijk zitten relatief weinig kinderen uit de wijk. Het perspectief van jongeren in de wijk is slecht. Er zijn veel klachten over de kansen op de arbeidsmarkt en de beschikbaarheid van bijbaantjes en stages voor jongeren uit de wijk. De reputatie van Heechterp-Schieringen draagt daar sterk aan bij.

- *Veiligheid*

De veiligheid in de wijk staat onder druk. De beide buurten glijden de afgelopen jaren volgens de Veiligheidsprestatie-indexscore (een mix van objectieve en subjectieve maatstaven) af naar code rood. Zeker in Heechterp is de situatie zorgelijk. De score van dat deel van de wijk is inmiddels de slechtste in Leeuwarden, na die van de binnenstad. Vooral geweldsdelicten en "overige overlast" (door burens, of in verband met drank en drugs) komen veel voor. Ook speelt er veel "achter de voordeur": huiselijk geweld komt vaak voor. De

onveiligheid kan indirect gerelateerd worden aan huisvesting (te grote gezinnen met te weinig ruimte), onbegrip voor elkaars culturen maar ook levensstijlen en een beperkt perspectief voor de jongeren in de wijk.

Het gevoel van onveiligheid neemt toe. De onveiligheidsgevoelens spelen in de woonwijk, maar ook in de “groene long” van de wijk (het sportgebied). Wijkbewoners zijn vooral bang voor mishandeling. In de wijk ondervindt men bovengemiddeld overlast door burens (17 % van de bewoners) en door drugsgebruik/-handel, alcoholisten en/of enge mensen (22 % van de bewoners).

De Egelantierstraat loopt dwars door de wijk en wordt als erg verkeersonveilig ervaren. Deze ontsluitingsweg verbindt de grote buitenwijk Camminghaburen met de stad. De verkeersdruk op de straat is verder toegenomen door het grote aantal bovenwijkse scholen in de wijk.

- *Stedenbouwkundige kwaliteit, onderhoud en voorzieningen*

De wijk Heechterp-Schieringen vormt geen stedenbouwkundig geheel en kent geen duidelijk hart of centrum. De woonbuurten Heechterp en Schieringen worden van elkaar gescheiden door de Egelantierstraat. Deze straat is een “harde” grens tussen de buurten. Bij Schieringen hoort ook het recent uitgebreide winkelcentrum De Centrale. De Centrale is fysiek gescheiden van Schieringen door het water van 't Vliet. Daarnaast heeft De Centrale met zijn grootschalige detailhandel maar een beperkte functie voor de wijk. Tenslotte omvat Heechterp-Schieringen het sportconcentratiegebied Kalverdijkje. Dit sport- en groengebied heeft een bovenwijkse functie. Tussen de woonwijk en het groene gebied bestaat eigenlijk nauwelijks een relatie. Bovendien is het groen slecht ontsloten en sleets. Wijkbewoners uit Heechterp-Schieringen zijn maar zeer beperkt lid van de verenigingen die sporten op het Kalverdijkje. Het water langs de randen van de wijk is ‘water op afstand’ en is niet van de wijk. De betrokkenheid van bewoners bij het groen en de openbare omgeving is sowieso beperkt.

De wijk is tenslotte onvoldoende verweven met de directe omgeving en de stad. De bovenwijkse voorzieningen (scholen, sportgebied) liggen als eilanden in de wijk.

- *Integreren*

Algemene klacht van de bewoners van de wijk is dat de sociale contacten in de wijk gering zijn. Allochtone en autochtone bewoners geven aan dat je je in de wijk kunt verschuilen, geheel anoniem kunt leven. De houding bewoners onderling berust veelal op wantrouwen en achterdocht. Oudere bewoners (autochtoon én allochtoon) willen de wijk uit. Tegelijkertijd geven bewoners aan dat ze graag meer contacten in de buurt zouden willen.

Circa 40 % van alle wijkbewoners is allochtoon. Heechterp-Schieringen telt veel verschillende nationaliteiten. Geen enkele groep heeft de overhand, hoewel Marokkanen en Antillianen/Arubanen wel de grootste groepen vormen. Door de vele verschillende nationaliteiten is het moeilijk om de allochtonen per groep aan te spreken. Het gaat vooral om oudkomers die al langere tijd in Nederland wonen.

De combinatie van het niet goed beheersen van de taal, werkloosheid en onbekendheid met voorzieningen komt veel voor onder de allochtone inwoners van de wijk. Veel inwoners (allochtoon, maar ook autochtoon) kunnen de toenemende complexiteit van de samenleving niet bijbenen.

Veel allochtone ouders hebben moeite met de opvoeding van hun kinderen. De tekortschietende opvoeding van pubers en jongeren leidt relatief vaak tot problematisch gedrag. De betrokkenheid van ouders bij school (basisschool + voortgezet onderwijs) is laag. Jongeren hebben te maken met een gebrek aan zinvolle tijdbesteding (m.n. vroegtijdig schoolverlaters), schooluitval en discriminatie op de arbeidsmarkt. Er lekken talenten weg bij jongeren en vrouwen omdat ze niet participeren/werken.

De verhouding tussen de inburgeringsplichtigen en inburgeringsbehoefte is 50%/50%. De groep inburgeringsbehoefte betreft ongeveer 530 mensen en de uitdaging is om juist deze groep te motiveren om aan hun inburgering en integratie te werken.

Bijlage 3 Pressurecooker wijkgerichte inburgering d.d. 3 september 2008

Programma

- 9.0 Opening en kennismaking (Arjette)
- Voorstellen mezelf;
  - Aanwezigen stellen zich voor d.m.v. naambordjes en een kort antwoord op de vraag: “Stel dat u zou verhuizen naar China: wat zou u over de streep halen om een soort inburgeringstraject te volgen?”
  - Inventarisatie van antwoorden op een flap
- 9.20 Toelichting op het thema: door Ellen de Bruin; (Ellen)
- Inclusief de volgende probleemstelling: Op dit moment is er onvoldoende aanbod op wijkniveau. Bovendien trekt het aanwezige aanbod onvoldoende inburgeringsbehoefte.
- Toelichting op het programma (Arjette)
- Centrale vragen voor deze pressure-cooker:
    1. Wat zijn de motivatoren om tot inburgering te komen;
    2. Welk aanbod mist nu op wijkniveau?
    3. Hoe ‘verkopen’ we het aanbod aan inburgeringsbehoefte?
- 9.30 Beantwoording van vraag 1
- In twee-tallen nadenken over de motivatoren;
  - Plenaire uitwisseling;
  - Antwoorden noteren op flap.
- 10.00 Het formuleren van oplossingen voor vraag 2 en 3:
- In groepjes (volgens groepsindeling, gemaakt door Ellen)
  - Ieder groepje krijgt per vraag een flap;
  - Plenair: bespreking flaps
- 11.30 Prioritering:
- Iedereen mag 5 punten geven aan de verschillende voorstellen;
  - Welke ‘top 5’ van oplossingen wordt gekozen?
- 11.55 Afronding:
- Evaluatie bijeenkomst;
  - Hoe nu verder? (Ellen)

Uitkomsten pressurecooker d.d. 3 september 2008

Motivatoren om tot inburgering te komen:

- Belemmeringen opheffen:
  - kinderopvang (gespreid/op locatie)
  - lestijden aansluiten op schooltijden
  - mannen emanciperen
- Geld:
  - Bonus aan mensen die meedoen.
- Startkwalificaties
  - Betere toegang tot arbeidsmarkt
- Differentieer in intensiteit en tijdsomvang.
- Hulp bij opbouw sociaal netwerk in de buurt, bijv. op school
- Betere info vanuit de gemeente; op wijkniveau
- Sleutelfiguren , ervaringsdeskundigen die aanbod promoten
- Voortrajecten op basisschool
- Combinatie taal-opvoeding
- Koppelen aan maatje; coach
- Zoek naar beloningsmogelijkheden,
  - achteraf : terug betalen inschrijfgeld
- Maak gebruik van zelforganisaties bij promotie
- Perspectief bieden aan mensen die onder hun niveau werken
- Wees duidelijk wat deelname concreet oplevert
- Interactief, duaal aanbod
- Wonen, welzijn en werk; voorwaarden die vervuld moeten zijn
- Intensiveer goede bestaande projecten
- Premie voor de aanbrenner

Welk aanbod mist op wijkniveau:

- Multiculturele activiteiten vanuit de wijkcentra
- Een van onderop gedragen aanbod door de eigen mensen en eigen wijk.
- Drempel verlagen van de bestaande wijkcentra
- Meer sleutelfiguren op wijkniveau
- Inzicht hebben; welk belang hebben mensen?
- Activiteiten om in contact te komen op buurt/wijkniveau ; let op belang van contact.
- Eén op één contact met de Gemeente Leeuwarden, koffie ochtenden op straatniveau/blokniveau
- Buurteffecten die leiden tot stedelijk multicultureel festival
- Moskee komt naar het wijkcentra
- Aanbod voor de mannen in de wijk
- Sociale kaart van betrokken partijen
- Samenwerking en samenhang in het aanbod.
- Bijeenkomsten ism zelforganisaties om te werken aan beeldvorming bij inburgeraars (drempel is hoog, wie bepaalt behoeftig)
- Vervolg na de inburgering
- Werkgevers betrekken, taal is niet alles bepalend.
- Bazar: zelfstandig ondernemerschap (markt)
- Aanbod mannen
- Inschakelen ouders voor jongeren
- Voldoende (geschikt) vrijwilligerswerk
  - Ook buiten de wijk
  - Ander soort vrijwilligerswerk
  - Ander organisaties aanspreken
  - Nb: concurrentie
- Wijkgerichte aanpak: beter koppelen
- Starters/ondernemers aanbod
- Beter benutten bestaand aanbod: Sociale kaart - er is veel!!

- Meer aandacht voor schakelen
- Aanbod voor Antillianen/Arubanen
- Aanbod voor mannen
- Voorwaarden / begeleiding participatieplekken in de wijk bij wijkcentrum
- Creëren vrijwilligerswerk/participatieplekken:
  - sport
  - wijkinternet centrum
  - scholen
  - de centrale volkstuinen
  - energieteams
  - corporaties
  - grote vrijwilligersclubs (Rode Kruis e.d.)

Hoe verkopen we het aanbod?

- Vanuit de moskee stimuleren tot inburgeren eventueel met professionele ondersteuning
- Via sleutelfiguren
- Stimuleren tot bruisende centra
- Met name vrouwen als sleutelfiguren inzetten voor de verkoop
- Door persoonlijk contact
- School inschakelen als informatiepunt
- Sleutelfiguren / ervaringsdeskundigen (evt. tegen betalingen)
- Voorlichting:
  - focus op voordeel voor mensen
  - meer beeldend voorlichtingsmateriaal
- “Tijd”
- Persoonlijke benadering door frontlijn team